

Nev’î Divanı’nda Atasözleri, Deyimler ve Bunların Kullanımı Üzerine
Proverbs, Idioms In Nev’i’s Divan And About Usage Of Them

Sedanur DİNÇER ARSLAN*

*Dr., Kültür ve Turizm Bakanlığı

e-mail : sedanur_dincer@hotmail.com

Araştırma Makalesi / Research Article
DOI: <https://doi.org/10.34083/akaded.590761>

Sorumlu Yazar / Corresponding Author
Sedanur Dinçer Arslan, Kültür ve Turizm
Bakanlığı, Ankara/ Turkey

ORCID : 0000-0002-8880-2993

Geliş Tarihi / Received : 11.07.2019

Kabul Tarihi / Accepted : 23.08.2019

Atıf / Citation

DİNÇER ARSLAN, Sedanur (2019). Nev’î
Divanı’nda Atasözleri, Deyimler ve
Bunların Kullanımı Üzerine. *Akademik Dil
ve Edebiyat Dergisi*, 3 (2), 253-277.
DOI: 10.34083/akaded.590761

Öz

Şair ve yazarlar, edebiyatın her döneminde ve eserinde anlatımlarını güçlendirmek, zenginleştirmek gayesiyle dil malzemesi atasözleri, deyimler ve halk söyleyişlerinden istifade etmişlerdir. Halkın yıllar boyu edindikleri deneyimlere ve genel kaidelere dayanan, öğüt verici, bilgece, kalıplaşmış sözler atasözü; öğüt vermekten çok bir durumun yahut kavramın belli kalıplar içerisinde, çoğunun gerçek anlamının dışında bir anlamı ihtiva ettiği birden fazla sözcükten oluşan yine kalıplaşmış söz öbekleri de deyim olarak tanımlanır.

Klasik Türk edebiyatı şairleri de az sözle çok şey anlatabilmek, ifadeyi daha akıcı kılmak için şiirlerinde deyim ve atasözlerini kullanmışlardır. XVI. asır şairlerinden Nev’î (d. 1533-ö. 1599) de; yetiştiği sanatsal, kültürel çevre ve aldığı eğitimin tesiriyle, şiirlerinde bu kalıplaşmış söz öbeklerini ziyadesiyle kullanan şairlerden biridir. Bilge bir şair olması nedeniyle sahip olduğu bilgi birikimini, amaçları doğrultusunda, daha geniş kitlelere aktarabilmek için yalın bir dil kullanmak gerektiğini şiirlerinde sıklıkla dile getirir ve uygular. Nitekim Nev’î’nin divanında 15 civarında atasözü, yaklaşık 100’ün üzerindeki mecazlı söyleyişler de dâhil edilirse, 2000’e yakın deyim tespit edilmiştir. Bu çalışmada tespit edilen deyim, atasözleri ve bunların nasıl, ne kadar sıklıkla kullanıldıklarından bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Deyim, atasözü, XVI. asır, Klasik Türk Şiiri, Nev’î, divan.

Abstract

Poets and writers have been using proverbs, idioms, and folk tales in order to reinforce and enrich their explanations in their works at every stage of literature. People call words which are full of warnings and have something wisely and composed of stereotyped words are called as proverbs and they are based upon general rules. Rather than giving advice we want to use more than one words in a sentence to be able to express something outside its own meaning and this group of words is called as idiom.

Classical Turkish literature poets have also used proverbs and idioms to explain more with a limited amount of words and make their expressions more fluent. One of the 16th century poets Nev’î (1533-1599) used these stereotyped group of words under the influence of cultural environment and education he received and he is one of these who did it best. Since he was wise poet, he frequently expressed that it is necessary to use a simple language in order to transfer his knowledge to wider masses for his purposes, and applied this opinion in his studies. As a matter of fact, if approximately 15 proverbs and more than 100 metaphorical interviews are included in Nev’î’s Divân, nearly 2000 idioms have been identified. In this study we will explain how and how often these proverbs and idioms were used.

Keywords: Idiom, proverb, 16th century, Classical Turkish literature, divan.

Giriş¹

XX. asra kadar “sav, mesel, darb-ı mesel, durûb-ı emsâl, ta’bîr” gibi çeşitli isimlerle adlandırılan deyimler ve atasözleri, Türk edebiyatının ilk yazılı belgeleri Orhun Yazıtları’ndan beri milli kültürün temel taşıyıcısı olmuştur (Elçin 2001: 623). Zira atasözleri ve deyimler; bir milletin maddî ve manevî tüm kültür değerlerinin, hayat tarzının bir nevi aynasıdır. Atasözleri ve deyimleri birbirinden ayırt etmek pek mümkün değildir. Aralarındaki ayırt edici en bariz özellik atasözlerinin hüküm ihtiva etmesidir (Edirneli Ahmed Bâdî Efendi 2004: XI). Bu dil öğelerinin ortak vasfı ise, çoğunun mecaz anlam taşıyan, birden fazla sözcükten oluşan kalıplaşmış dil unsurları olmalarıdır.

Türk dilinin zengin deyim ve atasözü varlığının, açıklanan gerekçelere binaen, yazı diline yansımaları çok eskilere dayanır. Orhun Yazıtları’ndan başlayıp Türk edebiyatının ilk yazılı eserleri sayılan *Dîvânü Lügâti’t-Türk*’te, *Kutadgu Bilig*’te, *Atâbetü’l-Hakâyık*’ta deyim ve atasözünün varlığı tespit edilmiştir. Anadolu’da atasözlerini ilk kullanan şairin ise Yıldırım Bayezid’in veziri “Sâfî” mahlasıyla şiirler yazan Kasım Paşa olduğu tahmin edilmektedir (Kaya 2011: 14). Bunun haricinde XIII. ve XIV. asırlarda bazı şairlerin şiirlerinde deyim ve atasözü bulunan bazı beyitlere rastlansa da ciddi manada, XV. asırdan itibaren şairlerin millî kültür ögesi deyim ve atasözlerini kullandığı görülmüştür. Bunun gerekçesi olarak değişen, büyüyen kültür coğrafyası ve bu coğrafyanın sahip olduğu birikim gösterilebilir. Tezkireci Latîfî, klasik şiirde ilk deyim ve atasözü kullanan şairin Sâfî, en çok kullanan şairin ise Necâtî Bey olduğunu söyler (İsen 1999: 322, 385). Latîfî’yle birlikte, Klasik Türk edebiyatı şairlerinin atasözü ve deyimleri kullanmasına bir sınırlama getirilmiştir (Edirneli Ahmed Bâdî Efendi 2004: XII). Dolayısıyla şiirlerde atasözü ve deyimlerden başarıyla ve sıkça yararlanan ilk şairin Necâtî Beg olduğu ve ondan sonraki şairlerin bu hususta onu örnek alarak şiirlerinde atasözü ve deyimlerden istifade ettiği söylenebilir. XV. asırdan XIX. asra kadar klasik şairler türlü amaçlarla şiirlerinde önemli kültür simgesi deyim ve atasözlerini kullanmışlardır. Latîfî haricinde diğer bazı tezkire yazarları da Necâtî Beg gibi birçok şairi bu geleneği devam ettirme hususunda övmüştür.

Deyim ve atasözlerinin Klasik Türk şiirinde XV. ve XVI. asırlardan itibaren kullanımı yaygınlaşmıştır. XVI. asır şairlerinden Nev’î; Arapça ve Farsça söyleyişlerin, terkiplerin zirvede olduğu bir dönemde, bu dillere hâkim bir şair olmasına rağmen Türkçe söyleyişlere, sade ve gündelik dil kullanımlarına hassasiyet gösteren bir şairdir. Çünkü Nev’î’nin sanattaki gayesi, şiirlerinin herkes tarafından anlaşılabilir olmasıdır. Nev’î, bu hassasiyetini şu beyitlerinde dile getirir:

Bu şi’rüm sâde-rû bir hûba benzer

Libâsı Nev’iyâ rengîn edâdan (G348/5)

Bize Nev’î gerekmez zümre-i kâlin hayâlâtı

Garaz şi’ri kişinin hasb-ı hâlin nâtuk olmaktır (G86/5)

Atasözlerinin en belirgin özelliklerinden biri de kısa ve özlü olmalarıdır. Sınırlı sözcükle yoğun bir anlatıma sahip atasözleri, klasik şiirin beyit yapısına uygunluk teşkil eder. Klasik şiirle atasözlerinin bu örtüşen niteliği şairlerin, irsal-i mesel gibi söz sanatlarının da yardımıyla atasözlerini şiirlerinde kullanmalarına sebep olmuştur. Nev’î’nin de atasözlerinden şiirlerinden yararlanması bu gerekçeye dayandırılabilir.

Biyografik kaynaklarla beraber Nev’î de şiir için “ilim, fen, sanat” gibi ifadeler kullanarak, kendi şiirinin ilim, irfan ve faziletle yoğrulduğunu söyler (Dinçer Arslan 2017: 169):

¹ Kısaltmalar: d.: doğum, G: gazel, K: kasîde, M: murabba, Ms: mesnevî, Müf: müfred, Muh: muhammes, Muk: mukatta, Msm: müsemmen, Müs: müseddes, R: rübâî, Tah: tahmîs, Tc-B: tercî-i bent, Tb-B: terkîb-i bent, Tes: tesdîs, ö.: ölüm, yay.: yayımları

Ne lâzım ârif-i âgâh öninde lâf-ı şî’r urmak

Bilür sâhib-hüner Nev’î kemâl-i fazl ü irfânı (K49/20)

Nev’î’nin âlim bir şair olması, şiirde “lirizm, sadelik ve anlaşılabilirlik” gibi unsurları önemsemesi deyim ve atasözlerinden yararlanmasını sağlar. *Nev’î Divanı’nda deyim ve atasözlerinin yer alışı kısmen ıktibas yoluyla ve anlam açısından olmuştur* (Dinçer Arslan 2017: 29). Atasözleri ve deyimler kalıp ifadeler olması münasebetiyle bu ifadelerdeki sözcüklerin yerleri değiştirilemez, yerlerine aynı anlamı veren sözcük ya da sözcükler getirilemez ya da sözcük tasarrufuna gidilemez. Fakat klasik şiirde atasözleri ya da deyimlerin kalıplaşmış yapısına bir müdahale söz konusudur. Bunun gerekçesi olarak vezin ve atasözlerinin ya da deyimlerin tarihî süreç içerisinde uğrayabileceği değişiklikler gösterebilir (Mengi 1986: 53). *Nev’î Divanı’nda* tespit edilen atasözü ve deyimlerin varlığı hemen hemen böyle bir özellik taşır. Divanda yer alan atasözleri ve deyimlerdeki sözcüklerin yerleri değiştirildiği gibi yerlerine başka sözcükler de kullanılmaktadır (Sefercioğlu 2001: 12). Dolayısıyla divanda bir durumu izah eder nitelikte görülen tüm ifadeler atasözü ve deyim olarak kabul edilmiştir.

1.1. Atasözleri

Nev’î, divanında değişikliklere maruz kalmış hâllerıyla 15 civarında atasözü kullanmıştır. Atasözlerinin nazım şekillerine göre dağılımına bakıldığında; 9’unun gazellerde, 4’ünün kasidelerde, 1’inin müfredte, 1’inin de terci-i bendte geçtiği görülür. Buna göre Nev’î divanda; “*Ârif gönli yapmak Kâbe yapmaktır.*” atasözünün karşılığı olarak “*Ârif gönli yapmak Kâbe yapmaktır* (K4/14)”; “*Ârife bir gül yeter.*” atasözünün karşılığı olarak “*Nev’î bu meseldür ki yeter ârife bir gül* (G361/5)”; “*Âşığa Bağdat irak gerekmez.*” atasözünün karşılığı olarak “*Kıldum revâne âşika Bağdâd irak degül* (Müf14/1)”; “*Bugün bana ise yarın sanadır.*” atasözünün karşılığı olarak “*Bugün bana ise yarın ey dost sanadır* (G161/4)”; “*Dikensiz gül olmaz.*” atasözünün karşılığı olarak “*Hârsuz gül gözleme agyârsuz yâr isteme* (G420/3)”; “*Dünya başına dar geliyor.*” atasözünün karşılığı olarak “*Vüs’at istersem geniş dünyâ başuma tar olur* (G121/2)”; “*El elden üstündür.*” atasözünün karşılığı olarak “*Ko gırralığı olur el üstinde el ey mâh* (G394/4)”; “*Güneş balçıkla sıvanmaz.*” atasözünün karşılığı olarak “*Güneşi balçık eylemez mestur* (Tc-B6/48)”; “*Hacı hacıyı Mekke’de bulur.*” atasözünün karşılığı olarak “*Hâci Hâciyi Mekke de bulsun* (G320/1)”; “*Hangi taş katı ise başını ona vur.*” atasözünün karşılığı olarak “*Kangı taş katıysa ursun başını ana râkib* (G13/7)”; “*Kanı kan ile yumazlar, kanı su ile yurlar.*” atasözünün karşılığı olarak “*Kanlar aplatma beni kanı yumazlar kan ile* (G404/4)”; “*Ne göz belli ne kaş belli*” atasözünün karşılığı olarak “*Şöyledür çihre-i âşık ki ne göz belli ne kaş* (G203/2)”; “*Su aktığı yere akar.*” atasözünün karşılığı olarak “*Su akduğu yire yine akar* (K59/10)”; “*Yanlış hesap Bağdat’tan döner.*” atasözünün karşılığı olarak “*Yanlış döner Bağdâd’dan dirler* (K47/9)”; “*Altın yere düşmekle pul olmaz.*” atasözünün karşılığı olarak “*Zer hâke düşse eksilmek olmaz* (K21/18)” ifadelerini kullanmıştır.

1.2. Özlü Sözler

Nev’î Divanı’nda, tam bir atasözü niteliği taşımasına rağmen verdiği genel iletiler doğrultusunda, özlü söz ya da veciz ifade sayılabilecek 70’e yakın ifade tespit edilmiştir (Sefercioğlu 2001: 14).

Özlü Sözler
Âcebür her hazânun bir bahârı irişür âhır (G179/3)
Âdem oğlu günâh ile cennete girmez (G453/5)
Âdem olana mihnet ile gam mı bulunmaz (G169/2)
Âdet budur âhırda gelür bezme ekâbir (G144/1) (Eyüboğlu 1973: I/4)
Arturur malını çün eyleyen tüccâr sefer (G158/2, G108/3)
Bakma nâdân olana Hüsrev-i devrân ise de
Nazar it ehl-i dile hâk ile yeksân ise de (G396/1) (Eyüboğlu 1973: I/207)

Ber-dâr olan manide ber-hurdâr olur (G121/5)
Bezl itmek için mîvelerin taşlarız biz (G193/4) (Eyüboğlu 1973: I/182)
Bimâr sefer eylese bâ’is-i sıhhat olur (G158/5)
Bir avuç toprak ile yüz ka’be bünyâd eylesün (Tb-B1/50)
Bir kış ola ki âhırı nev-rûz u nevbahâr (K26/11)
Bir noktadır nihâyeti devr-i ma’ârifün (G52/5)
Biri geçerse belânun bini ider ikbâl (G45/2)
Bu denlü cevrine devr-i zamânun taglar döymez (G315/4)
Cihânda yalın yüzlüden vefâ gelmez (K11/22)
Cihân pür-âteş-i süzân olursa gam degül Nev’î / İçinde âteş-efrûz olmaga bir bûriyâmuz yok (G229/6)
Didi divânesin sen ehl-i işkun aklı yâr olmaz (G179/4)
Dost satdugını düşmene satmaz (G518/2)
Düşmen ü dost güler girye kılar âşık-ı zâr (Tc-B4/6)
Ehl-i keyfün işi hep kanda ise kemlikdür (G157/6)
Elbette kâfir illeri hisârsuz olmaz (G192/4)
Ey gönül gam yime her nesnenün düşeri olur (G429/3)
Eyyâm-ı cüvânî kimseye kalmaz (G551/4)
Gam çekme girür cennete erbâb-ı sagâir (G144/2)
Gelmez cihânda çünkü yalın yüzlüden vefâ (K11/22)
Gerçi dirler kim olur hastaya sefer düşvâr (G158/1)
Göstermez imiş sanatını illere üstâd (G48/3)
Hak tasavvur kıldugum bâtil çıkar (G121/4)
Hastaya sefer düşvâr olur (G158/1)
Her ayş ü işretün sonı yani humârdur (G71/2)
Her bahârün hazânı olur (K52/8)
Her hazânun bir bahârî irişür âhır (G179/3)
Her zamân devr murâdınca döner mi kişünün (G423/2)
Hüb-rûlar mâil olmak âşkın bed-nâmına (G402/5) (Eyüboğlu 1973: I/160)
Iraklara düşer serv-i bülendün sâyesi ekser (K21/21)
İki şey vaz olursa mîzâna nâkıs olan tamâma gâlib olur (Muk23/4)
İşün önine bakma fikr-i âkıbet eyle (K32/17)
Karınca bassa öldürmez ayagı (Ms1/13)
Kârbân bâng-i ceres gûş itmese güm-râh olur (G162/5)
Kendü aslın bilimede nâfi degül ilm-i usûl (G386/6)
Kılmaz hüner assı kişide olmasa tâli (G212/1)
Ki cevher eskimez eksilmez olmaz zer hâke düşse (K21/18)
Kişî deyr-i cihânda bir iki günlük müsâfirdür (G99/2)
Kişiyeye bir âşinâ yegdür hezârân yârdan (Muk3/5)
Kul müsteârî geyse mâlikine âr olur (K52/15)
Mahabbet neşesin hergîz başından geçmeyen bilmez (G194/2)
Mahabbet özge deryâdur görünmez karalar (G73/4)
Makbûl olur ikrâr-ı sabî-i âkil (R10/2)
Mâni olmaz pirlük sofî cüvânlar seyrine (G480/2)
Mîvede kalmaz halâvet kesret-i bârân ile (G456/2)
Mahabbet özge deryâdur görünmez karalar (G73/4)
Metâ’ın her kişî akşama karşı râygân eyler (G123/1) (Beyzadeoğlu vd. 2004:168)
Nahecîr olunca hâzır atılmaz yabana tîr (G58/1)
Nâkıs olan tamâma gâlib olur (Muk23/4)
Nev’iyâ çâre nedür kâr-ı cihân böyle imiş (G206/5)
Önine bakma işün fikr-i âkıbet eyle (K32/17)
Sefâsi rencine balı belâsına degmez (G182/2) (Eyüboğlu 1973: I/34)
Sikke-dâr olsa olur kadri füzûn altunun (G233/3)
Sinek tartsa sanur yüklendi tagı (Ms1/13)

Su bulunmadığı yirlerde teyemmüm caiz (G180/4)
Şeb târ olunca sefer müşkil olur (G78/5)
Şitâda bir surâhî mey yig olur kîse-i zerden (G198/3)
Şitânun şiddeti tesîr ider mi rind-i mey-hâra (G198/4)
Tıflun kuyûdı hâceden âzâd olincadır (Muk5/2)
Yârdan geçmez gönül dünyâ vü ukbâdan geçer (G66/4) (Eyüboğlu 1973: I/207)
Zirâ şarâba tâbî olan bî-hicâb olur (Muk19/1)

1.3. Deyimler

1.3.1. Organ İsimleriyle Kurulan Deyimler

Nev’î Dîvânı’nda kullanılan deyimler, kuruluşları ve anlamları bakımından tasnif edilebilir. Bu açıdan bakıldığında hem genel olarak Türkçede hem de divanda dikkate şayan ilk durum, organ isimlerinin deyim yapıları içinde işlek biçimde kullanılmasıdır. Bunun gerekçesi olarak anlatılması güç soyut bir durumu daha kolay bir biçimde ifade edilebilmesi için somut bir örneğe başvurulması ve bunun için de en basit benzetme aracı olan baş, kaş, göz, kulak burun, el, diz, ayak gibi kavramlardan istifade yoluna gidilmesi gösterilebilir (Korkmaz 2003: 176). *Nev’î Dîvânı*’nda bu şekilde organ isimleri kullanılarak tespit edilen deyimler takriben 500 tanedir.

Ağız	agız açup kalmak (G430/2, G467/4), ağız bir itmek/eylemek (G93/1, G77/1,5), ağız egmek (K1/20), ağıza almamak (G/2/6), ağza düşmek (G59/5), ağızını sulandırmak (G197/5), dehân açmak (K39/35, G487/2), dehâna almak (G2/6), dehânına mühür urmak (G241/1), dehânımdan sırrı çıkmamak (G334/1), efvâha düşmek (G59/5)
Akıl/Zihin	aql ile sabrum gitmek (G179/4), aklını efgâr itmek (Tc-B4/23), aklum almak (G145/1), akluna timâr eylemek (G444/1), bî-akl ü hûş eylemek (G424/5), dimâg virmek (G214/3), hâtıra gelmek (G464/2), hâtırından geçmek (G502/2)
Ayak	ayag altına firâş olmak (G203/4), ayaga düşmek /düşürmek (G80/2, G441/4, G505/3), ayaga salmak (K36/10, G100/2), ayaga urmak (Tes1/21), ayagı altına almak (G97/3), ayagı tolaşmak (G242/2), ayagı yirlere basmak (G118/3), ayagın almak (K39/13), ayagın öpmek (Msm1/9, G62/4), ayagın tutmak (G173/5), ayagina akmak (G185/5), ayagina düşmek (Tc-B4/1, K6/18), ayagını dâmına çekmek (G478/1), ayagum almak (G224/1), ayagum çıkmamak (G229/4), ayagum düz basmamak (Tes1/13), ayagun/ayak basmak (G137/3), ayagun öpmek (G256/3), ayak bağı olmak (G510/5), ayak basmak (G349/2), ayak seyri (G501/3), ayakda kalmak (G47/1), ayaklar baş olmak (Tes1/9), ayaklarda görmek (K51/7), ayaklarda kalmak (Müs1/6), bir ayag üzre turmak (K3776), bir pâyeye ayak basmak (Muk6/1), kadem basmak (G450/1, G351/3, G316/7), kadem itmek (K1/13), kadem urmak (G166/1), zîr-i pây olmak (Muk2/4), pâyine yüz sürmek (Tb-B1/37, K26/10), pâyâm olmak (G10/5), pâyüm sürmek (Muk55/2), pâyüne düşmek (G152/4), zâr ü pâyâm olmak (G518/5)
Baş	baş açmak (G76/4), baş açık/açuk (G141/4, G344/4), baş çekmek (G9/3), baş çıkmak (G201/3, Tes1/7), baş egmek (K22/28, K1/18, K29/12, K35/7, G411/1), baş kaldırmak (Muk3/3, G18/5), baş koşmak (G15/1), baş koymak (G203/1), baş üstinde yir itmek (G241/5), baş/başlar üzere (K30/28, G196/4), baş üzrine götürülmek (K30/28), baş üzre tutmak (G551/2), baş vurmak (G13/7), başa câna değmek (G112/5), başa çıkmak (K12/19, G14/4, G80/2, G328/5, G496/2, G155/4), başa gamını almak (G530/2), başa iletmek (G505/3, G380/4), başa irişdirmek (G246/1), başda yir itmek (G247/1), başdan aşmak (G283/3), başdan çevirmek (Müs2/11, G508/2), başdan aşmak (G283/3), başdan ayaga (Tb-B4/54), başdan çevirmek (G508/2), başdan çıkmak (G22/4), başdan geçmek (G475/4), başı dikilmek (Tb-B4/84), başı/başları göge/göklere irmek/irişmek/irgürmek (Tb-B4/56, Tb-B4/15, G223/1, G550/2, G83/4, K11/10, G118/4, G259/3, G69/4), başı düşmek (G426/1), başı taşra (G353/2), başı üstinde cây itmek (G331/4), başın büyütme (K22/7), başın kaldırmak (K28/13), baş kazınmak (G201/1), başına devlet konmak (G244/2), başına kara sarınmak/sarmak (G327/4, G334/2), başına kıyametler kopmak/koparmak (G210/5), başına odlar yakmak (K30/31), başına sarınmak (G519/3), başına tâc eylemek/itmek (G243/4,

	K62/2), başına ürmek (G513/2), başında götürmek (G403/7), başından geçmek (G194/2), başından geçmek (G194/2), başını büyütmek (K22/7), başını egmek (K1/16, K22/28, K35/7, G2/5, G401/1, G411/2), başını odlara yakmak (K30/31), başını urmak (G13/17), başlar üzre(K30/28), başlar top itmek (G422/2), başlar gitmek (G442/1), başum gitmek (G56/1), başum hoş olmak (G400/1), başuma tâc eylemek (Tb-B4/49), başuma târ itmek (K56/3), başuma urmak (G532/3, G513/2), başuma üşmek (G464/2, G24/2), bir baş ile kalmak (G15/4), depesin delmek (G235/3), işin başa iletmek (K16/35, G12/2), işin başa ırgürmek (Tes1/21), kaç başı var (G264/4), kafâ-dâr olmak (G461/2, G549/2), kelleyi ber-hevâ eylemek (G225/5) (Sefercioğlu, 2001:18), ömri başına iletmek (G458/1), ser virmek (G139/4), serden geçmek (G356/2)
Beden	vücûda gelmek (Tb-B4/22), vücûda götürmek (K55/6)
Bel	beli/belümüz bükülmek/bükmek (K22/43, G38/5), bel bağlamak (G137/5, Muk50/2), bilin kuçmak (G129/5)
Boğaz	bogazdan geçürmek (G257/2)
Boy	boynın egmek (G360/2), boynına asmak/asılmak (K13/28, K46/7), boynuma takmak (K45/7)
Can	cân almak (G422/1), cân atmak (Tc-B1/28), cân bağışlamak (G399/4), cân bulmak (G440/4), cân çıkmak (G451/4), cân ditretmek (G28/4), cânına geçmek (G427/2), cân gözi (K2/15), cân gözin açmak (G258/2), cân ile gûş itmek (Muk1/3), cân kasdın itmek (G537/1), cân kılca kalmak (G259/4), cân kulagını tutmak (K49/3), cân kulagı ile dinlemek (Muk1/3), cân milkin âbâd itmek (Tb-B1/62), cân nakdin virmek (G177/3), cân olmak (Tb-B4/53), cân oynatmak (G502/1), cân sayd itmek (G431/2), cân titretmek (G28/4), cân u cihândan geçmek (G5/3), cân u dilden murâd eylemek (G273/3), cân u ser virmek (K17/1), cân virmek/virebilmek (G151/1, G422/1, G307/4, K19/4, G78/5, K37/26, G535/3, G498/5, G151/2, G5/3, K40/18, Tc-B3/27), cânâ gelmek (G82/5, G10/1), cânâ minnet/minnetler (G163/2, G159/1), cânâ girmek (G304/1), cânâ tasvîr itmek (G25/1), cânî tenden ayırmak (G312/5), cânâ yakmak (Tb-B1/54), cânî teslim eylemek (G26/3, G310/1), cânî yirine gelmek (K45/1, K50/1, G522/1, G538/2), cânî yirine oturmak (K48/12), cânîma geçmek (G427/2), cânîmı gergîn itmek (K12/22) cânîndan usandırmak/usanmak (R6/2, G464/1)), cânlar değer (G102/4), cânlar eritmek (G275/3), cânlar fedâ (G297/4), cânlar virmek (G174/4, G259/1, G390/2), cânum gelmek (G308/1) cânum revân olmak (K37/25), cânum halâs olmak (K15/24), cânuma geçmek (G266/3, G427/2), cânum tolmak (G443/2), cânumdan usanmak (G191/3), cânumuz gelmek (G490/1), cânumuza su serpmek (G175/4), cânumun âteşine su sepmek (G134/1), cânun almak (G390/1), nakd-i cânî almak (G43/4), nakd-i cân-ı virmek (G201/4)
Ciğer	ciger delmek/delinmek (G255/2, G266/3), ciger hûn olmak (G460/4), ciger yakmak (G457/6)
Dil	dil olmak (G71/3), dil olup söylemek (K19/16, G530/4), dilin ağır eylemek (G235/1), dile gelmek (G58/3), dilinden komak (G272/3), dillerde söylenmek (G150/4), dillere düşmek (G457/5), dillere düşmek (G457/5), dil uzatmak (K1/31), zebânüm söylemek (G352/2), zebânüm yanmak (G334/1)
El	dest sunmak (G27/3, G33/2), dest ü kûha düşmek (G232/2), dest urmak (Muk66/2), dest-bûsa kılmak (K36/8), dest-i ihtiyâc açmak (G184/3), destüm boş durmamak (G320/2), destine sunmak (G159/5), destümden almak (G39/1), destünden aldurmak (G208/3), destünden halâs olmak (G264/4), dest-yâr (K10/3), kef açmak (G216/1), kefin açmak (G344/5), redd eli (G51/1), el açıklığı (G241/5), el çekmek (G301/5, K1/27, G159/4, G107/1), el irmek/irişmek (Muk4/3, G72/5, M4/2), el kaldurmak (K34/12), el kesmek (Tb-B1/9), el öpmek (G159/5), el salmak (G389/2), el sunmak (G69/3), el ucıyla merhabâ (G348/3), el üstinde el olur (G394/4), el üzre tutmak (G534/3, G144/3, G525/5), el virmek (G39/5, G224/1, G285/4, G350/2, G47/1, G348/3, G471/3, G10/5, Tb-B1/41, G295/5, G159/1, G391/1, G116/1, G225/4), el yumak (G206/1), elde degül (Tb-B1/31), elde fırsat var (K24/15), elde kaşınacak tırnagumuz yok (G108/2), elde sım olmak (K18/3), elde varı (G270/1), elde yesâr yok (G371/7), elde varı (G270/1), elden ayagı komak (G463/4), elden komak (K18/11, G55/2, G272/5, G463/4), elden ele düşmek (G411/3), ele almak (G137/4, G249/3), ele götürmek (G371/4), ele girmek (G28/2, G395/2), eli açıklığı (G241/5), eli ditretmek (G25/3, G71/2), eli yufka (K13/36), elin açmak (Tb-B2/9), elin almak (G313/3),

	elinde büyümek (K51/6), elinden almak (K48/18, G197/2), elinden çekmek (G240/7), elinden çıkmak (G372/3), elinden içürmek (G511/5), elinden kan içmek (G378/4), eline almak (G173/4, K23/26, Muk54/3), eline girmek (G242/5), eline/elini sunmak (K48/3, G69/3), elini yumak (K3/10, G445/1), ellerinden gelmek (G11/5), elüm almak (K16/43), elüm dâmânundadır (K24/20), elüm dir dir ditremek (G108/5), elüm irmek/irişmek olmak (G209/5), elüm semâya güşâde (K58/8), elümden düşmez (G229/4), elümden halâs olmak (G297/4), elüme girmek (G419/2), elüme virmek (G524/3), elümüzden ne gelür (G509/2), elün değmek (G358/5), elün/elünü öpmek (G285/4, G159/3, G229/5, K38/26), elünden almak (K16/33, K22/25), elünden büse alınmak (G159/1), elünden geldüğe (G159/2), elünden hiç halâs yok (Tb-B1/67), kefin/kef açmak (G344/5, G216/1), kefini ma’den-i men itmek (K50/9), sıfır’l-yed dîr eylemek (K58/9), tehi-dest olmak (G323/3), tehi-deste bulunmak (G176/6), zeber-desti basmak (G523/5)
Göğüs	bagrına basmak (G13/2), bagruma seng-i hâralar basmak (G141/3), bagrumı hûn itmek (G486/2), bagrum kan olmak (K44/12), koynına girmek (G418/1,3), koynına koymak (G418/4)
Gönül	âsûde-dil olmak (K12/18), dil açılmak (G492/1), dil akmak (G33/4), dil almak (G286/5, G12/3, K16/32), dil asılmak (G178/1), dil bağlamak (G258/4, G403/1, G183/1), dil bilmek (G136/3, G503/3), dil nakdini destine almak (G159/4), dil olmak (G71/3), dil şîşesini sımak (G524/2), dil uzatmak (G347/1, Tb-B4/63, K1/31, K18/8, G428/5), dil ü cân revân olmak (G4/4), dil ü cân virmek (G280/5), dil virmek (G295/3, M4/6, Msm1/21), dilden ayırmak (G379/2), dilden çıkarmak (K51/6), dilden gelmek (G66/2), dilden dîr itmek (G469/5), dilden süpürmek (G303/3), dil-i aşûfte düşmek (G413/1), dili kan dolmak (Tc-B4/17), dil-i Nev’î alınmak (G537/6), dil-i sengînini eritmek (G251/1), dilin sâf itmek (G523/1), dil-i zârı akıtmak (G391/2), dilleri sayd itmek (G456/1), dil-şâd olmak (G404/5, G48/5), dil-teng olmak (G366/1, G281/3), dil-teng ü hayrân olmak (K44/8), dilüm geçürmek (K58/1), dilümüz pârelemek (G33/3), dilünden tırâş kılmak (G426/4), gönli açılmak (G242/3), gönli gonca açmak (G219/3), gönli pest olmak (G387/4), gönlin açmak (G63/3), gönlin imâret eylemek (K4/15), gönline girmek (G234/2, G192/4), gönlini düşürmek (G412/4, G515/1), gönlini yazmak (G559/5), gönlüm âbâd olmak (G315/1), gönlüm düşmek (G204/1), gönlüm akmak (G251/5), gönlüm almak (G43/1), gönlüm âzâd olmak (G315/2), gönlüm ber-bâd olmak (G315/6), gönlüm gözi açılmak (G30/2), gönlüm istemek (G501/2), gönlüm seng ü pülâd olmak (G315/4), gönlüm mutâd olmak (G315/3), gönlüm nâ-şâd olmak (G315/5), gönlümden çıkarmak (M3/4), gönlüme gelmek (G521/1), gönlümü açmak (G266/1), gönlümü eglendürmek (G107/5), gönlümü şâd eylemek (G273/1), gönlümü yıkmak (G40/1), gönlümü yitürmek (G390/3), gönlümüz akıtmak (G448/3), gönlümüz düşmek (G38/2), gönlümüzü yazmak (G427/4, G480/5), gönlün hoş itmek (G268/2), gönlün istemek (G399/4), gönlünde yir itmek (G496/5), gönlüne girmek (G234/2), gönlüne nesne getürmek (G25/4), gönlünü tuş itmek (G439/3), gönül bağlamak (G169/5, G116/4), gönül eğlenmez olmak (G511/1), gönül kesilmek (Muk36/1), gönül vilâyetini açmak (G53/4), gönül virmek (G458/5, G520/3, G389/1, G466/8, G441/3), gönülden gidermek (K52/5,15), gönülden sürmek (K18/9), gönülden tırâş itmek (G215/5), gönül yapılmak (G364/2), gönül yazmak (G217/5), gönlümden çıkarmak (M3/4), gönülden sürmek (K18/9), gönülden yumak (G465/5), safhâ-i dilden tırâş eylemek/olmak (G262/5, G201/1), sîne dögmek (G533/4), sînem açılmak (G170/3), sînemi çâk eylemek (G221/1, G305/4), şikeste-dil (K1/18)
Göz	aglamaktan göz çıkmak (G363/2), aynuna almak (G350/1, G530/1), aynuna âlem gelmemek (G367/1), aynuna gelmek (G367/7, G81/3), aynüne getürmek (K48/23), bâdem açılmak (G467/1), basar bozmak (K27/14), bir göze muhtaç olmak (G247/3), çeşm-i hûn-bârı giryeden agarmak (Müs1/3), çeşmün agarmak (G215/4), dîdesin dikmek (G113/4), göz açmak (Tb-B1/35, G115/3, G4/2, G294/2, G184/2), göz açup yol gözetmek (K23/27), gözleri çakmaklanmak (G489/1), gözleri değmek (G242/4), gözleri yire dikildi kalmak (G256/4), gözlerine kuhl itmek (G481/2), gözlerini kan itmek (Tb-B1/64), göz açup yummuşça gelmek (G15/2, G220/3, Tb-B1/16), göz boncuğu takmak (G22/3), göz dikmek (G224/1), göz göre (G254/2, G276/4, G322/3, G363/2, G543/3), göz irişmek (G115/1), göz karartmak (G154/2), göz kulag yok (G114/4), göz kuyruğu ile nigâh itmek (G427/3), göz ucuyla merhabâ (G355/2, G329/2), göz ucuyla bir selâm (G137/1, G135/5), göz ucuyla nazar itmek (G436/3, M4/4), göz ucuyla bir nigâh itmek (M3/7), göz yaşın dökmek (G314/5), göz yummak (G128/5, Tb-B1/35, Tb-B1/17), göz yumup

	açınca/açmışça (G45/12, G220/3), gözden çıkarmak (G279/5), gözden geçürmek (G298/2), gözden ırak (G154/5), gözden nihân olmak (Tb-B1/30, Tc-B1/2), gözden sürmeyi silmek (G183/4), göze görünür (G497/5), göze göstermek (G373/2, Tc-B2/4), gözi açılmak (G321/2), gözi açık (G187/3, G65/2, G479/4), gözi baglu (G144/3), gözi gönli açılmak (K10/11), gözün dikmek (K28/16), gözünden dür itmek/olmak (G248/2, G389/1), gözine getürmek (G115/5), gözünü yummak (K28/7, K11/23), gözünü zarardan saklamak (G356/1), gözleri görmez olmak (G517/1), gözlerini kana döndürmek (G508/4), gözlerüm/gözüm agarmak (G313/1, G203/3), gözüm hûn eylemek (G145/2), gözlerüm kızarmak (G63/1), gözüm câmi tolmak (G169/4), gözüm demi agarmak (G328/1), gözüm dikilmek (K28/21), gözüm kan ağlamak (G101/1), gözüm tutmak (G243/2), gözümde yaş kalmamak (G45/4), gözümden deryâlar çıkmak (G97/5), gözümden nihân olmak (G118/1), gözüme gelmek (G31/2), gözüme getürmek (G444/2), gözüme görünmek (K1/10), gözüme turmak (G341/2), gözümün câmi kan ile tolmak (G320/2), gözümün nûr (Müs1/3, 7, 10, 14, 17), gözümüz boyamak (G410/2), gözümüz gönlümüz açılmak (M2/9), gözümüz yaşın akıtmak (K39/15), gözün açmak (G16/10, K23/10, G156/4, G256/4, G468/1), gözün aydın (G353/3, G354/3), gözün cûş eylemek (G468/1), gözün yummak (G113/2), gözümüz kesmek (G485/4), gözüne gelmek (G367/7), bir göze muhtâc olmak (G247/3), gûşe-i çeşm ile selâm virmek (G333/5), gûşe-i çeşm nigâh itmek (G437/ 5), dîde akıtmak (K38/2), dîde-i bahtum açılmak (Tc-B3/10), dîde-i himmet açmak (G76/1), dîde-i mahcûb (G544/4), dîdesin dikmek (G113/4), iki gözüm (G341/4, G356/1, G416/3, Tb-B4/27), iki gözüm kan olmak (Tb-B4/27), iki gözüm nem (G101/4), iki gözüm pür gubâr (G443/1)
Kan	arada kan olmak (G451/1), kan ağlamak (K44/11, G549/2, G101/1, Tb-B1/20), kan akıtmak (G20/3), kan almak (G422/3) kan bulaşmak (G441/1, G244/4), kan derlemek (G233/5, G409/4), kan içici (R7/4, G108/1), kan itmek (G88/5, G486/2), kan işleri (G545/1), kan olmak (Tb-B3/6, G49/2, G363/2, G341/2), kan yalaşmak (K29/23, K38/34, K32/7), kan yutmak/yutdurmak (Tb-B3/24, G94/6, G151/3, G173/2), kana boyanuk olmak (G188/5), kana döndürmek (G272/1), kana gark itmek (254/5), kana girmek (G276/4, G433/3, G304/2), kanı dinmek (G308/2), kanı kurumak (G526/1), kanını heder itmek (K16/42), kanını sormak (G364/3), kanını yirde komak (G254/3), kanlar ağlatmak (G454/4), kanlar derlemek (G388/3), kanlara boyanmak (G441/3), kanlu bıçaklı (G97/2), kanuma eklemek togramak (G108/1), kanuma teşne (G85/5)
Kalp	kalbi sımak (G422/4), kalbini yapmak (G396/5)
Kaş	ebrûların kemân kurmak (K24/4), ebrûnı çatmak (G3/5)
Kıl	bir kıla dönmek (G31/3)
Kol	kolında beslemek (G213/1), kolın boynuna salmak (G229/5)
Kulak	gûş eylemek/itmek/kılmak (G424/1, G362/4, Müs1/16, G422/5, G248/5, G450/3, K3/7, M4/12, Tb-B4/86, K4/8, K27/1, K12/89, G279/4, G318/2, G474/1, G268/1, K56/7, G13/5, G81/4, G162/5, G171/5, K18/2, Tc-B4/5, K11/1), gûşına degürmek (G166/5), kulak/kulag/kulagun tutmak (K40/21, G462/1, G467/4, G213/4, G241/4), kulagina takmak (K35/3), kulagunda gûşvâr olmak (K41/17), kulak çekmek (K29/1), kulak tutmak (G241/4), kulaktan âşık idi (K19/6), kulagın çekmek (K29/1, G301/1, G474/1,2,3,4,5, G478/2), kulagina çalınmak (K13/6, K22/27, Tc-B3/5), kulagundan penbeyi çıkarmak (Tc-B5/20)
Parmak	parmaga tolamak (G445/1, G103/5, G445/10, G520/1)
Sakal	sakalı agarmak (G431/5, K27/14, G172/2), sakalı bitmek (K52/9), sakalından utanmak (G191/5)
Sırt	arkam/arkası üstüne/üzre yatmak (G532/5, K38/33)
Beniz	benzi sararmak (K3/6, G534/2, K43/4, G314/1)
Tırnak	elde kaşınacak tırnagumuz yok (G108/2)
Yürek	yüregi yağın eritmek/yimek (K17/9, Tes1/17), yüregüm delmek (G266/2), yürek oynamak (G72/1)
Yüz	işigüne yüz sürmek (K29/26), kara yüzlü (G11/1), yüz agartmak (K38/17), yüz bulmak (G492/5, G92/2), yüz çevirmek (Müs1/16, G477/1), yüz göstermek (G477/1, G121/1), yüz hicâb ile görünmek (G438/3), yüz inkılâb göstermek (G46/3), yüz karalığı (G218/5), yüz niyâz (K18/13), yüz sürmek (Tb-B4/55, G93/5, K26/10, G398/4, K1/15), yüz süre gelmek (K45/30), yüz tutmak (G391/1, G449/1, Tb-B3/1), yüz virmek (G428/5, G281/5, G445/2, G389/1, G183/3), yüze getürmek (K54/15), yüzi/yüzün ag olmak (K27/15, G213/5), yüzi

gözi gülmek (G467/1), yüzi gülmek (K37/19), yüze gülici (G202/2), yüzi kara (Muk67/1, G502/4), yüzi sararmak (K28/10), yüzi suyu (Tb-B4/64, G209/1), yüzün döndürmek (G311/2, G508/1), yüzün görmek (K44/5), yüzün suyuna (G209/1), yüzün sürmek (G256/3), yüzüne gülmek (K24/19, G197/2), yüzüne urmak (G18/2), yüzünü kara kılmak (Muk34/2), yüzü kızarmak (G288/1), yüzüm gülmek (G538/5), yüzüm urmak (K18/15), yüzüme bakmak (G459/2), yüzün açılmak (G466/7), yüzün döndürmek (G229/1), yüzün suyunu dökmek (G493/3), yüzüne perde itmek (G438/3), yüzünü görmek (G211/2)

Şairin organ isimlerinden en fazla “baş”, “göz” ve “el” isimleriyle kurulan deyimleri tercih ettiği görülür. Zaten Nev’î Dîvânı’nın tamamında en dikkat çeken özelliklerden birisi de “el” kelimesinin hem gerçek anlamı hem de türlü mecaz yollarıyla kazandığı yeni anlamlarıyla sık kullanılmasıdır (Dinçer Arslan 2017: 45). Bu bakımdan “el” kelimesi somut anlamından sıyrılıp soyut anlam kazanarak “yoluyla, vasıtasıyla, tarafından, sayesinde, sebebiyle” gibi bağlayıcı anlamlarıyla divanda bir nevi edat işlevi görür:

Ham olsam ışık elinden gam degüldür nitekim hâtem

Velî müşkil belâdur zîr-dest-i dehr-i dîn olmak (G230/4)

“Deyimler atasözleri gibi kalıplaşmış sözlerdir ve bir deyim sözçükleri değiştirilip yerlerine -aynı anlamda da olsa- başka sözçükler getirilip söz dizimi bozulamaz.”(Aksoy 2014: 38) şeklindeki genel kaideye rağmen, klasik şiirde vezne uydurmak gibi, çeşitli tasarruflar gereği deyimler birtakım değişikliklere uğrayabilir. Bu özellik, Nev’î Dîvânı’nda organ adlarıyla kurulan deyim kullanımlarında da görülür. Türkçe sözçüklerle kurulan deyimler, aynı manayı verecek Türkçe, Arapça ya da Farsça kelimeler kullanılarak değiştirilmiştir. Örneğin; “bağrına taş basmak” deyimini “bagruma seng-i hâralar basmak”; “başına karalar bağlamak” deyimini “başına kara sarmak”; “benzi atmak” deyimini “benzi sararmak”; “el uzatmak” deyimini “dest sunmak”; “yüz göstermek” deyimini “didâr göstermek”; “dilinden düşürmemek” deyimini “dilinden komamak”, “gönülden (hatırdan) çıkarmak” deyimini “dilünden tirâş kılmak”; “yüreginin/içinin yağı erimek” deyimini “derûnumdaki yağum yanmak”; “kaş çatmak” deyimini “ebrûni çatmak”; “el üstünde tutmak” deyimini “el üzre tutmak”; “kulağı kırıste” deyimini “gûşum kapuda”; “ayak basmak” deyimini “kadem basmak” veya “pây basmak”; “el (avuç) açmak” deyimini “kef açmak”; “kulağına küpe olmak” deyimini “kulagunda gûşvâr olmak”; “ayak öpmek” deyimini “pâyün öpmek”; “dil uzatmak” deyimini “zebân uzatmak”; “kulak vermek” deyimini “sem virmek”; “ayak altında kalmak” deyimini “zîr-i pây olmak” şeklinde şiirlerde geçer.

1.3.2. Cümle Biçiminde Kurulan Deyimler

Deyimlerin biçimsel niteliklerinden birisi de cümle biçiminde kuruluyor olmalarıdır. Nev’î sınırlı sayıda da olsa bu şekildeki deyim kullanımlarından istifade etmiştir:

Fakr ile kaşınacak tırnağumuz yok elde

N’ola sundurmasa dâmâna hilâl-ebrûlar (G108/2)

beytinde “fakirlik, yoksunluk” anlamlarını taşıyan “elde kaşınacak tırnağımız yok” deyimini cümle biçimindedir.

Yâr agyâra nasîb oldu bize bâr-ı belâ

Elümüzden ne gelür kılmadı Bârî yârî (G509/2)

Fürkâtinden mahzen-i ahzân idersin âkıbet

Ömr-i Nûh olsa müyesser yok elünden hiç halâs (Tb-B1/67)

beyitlerindeki “*elümüzden ne gelür*” ve “*elünden hiç halâs yok*” deyimleri “*çaresizlik*” bağlamında, cümle biçiminde deyimlerdir.

Kul olup sana koyanlar işigün taşıma baş

Gam-ı dünyâyı yimez kalmasa taş üstüne taş (G203/1)

beytinde “*üzülmemek, tasalanmamak*” anlamlarını karşılayan “*gam-ı dünyâyı yimez (gam yimemek)*” deyimi cümle biçimindedir.

Kaddünle çınâr eylesün davî-i himmet

Bir ekmedüğün yerde biter ehl-i mezellet (G28/1)

beytinde “*umulmayan ve istenilmeyen yerde karşılaşma*” anlamına gelen “*bir ekmedüğün yerde biter*” deyimi cümle biçimindedir.

Kapudan kovarlar düşer baca[sın]dan

Güneş rîsmân-ı şua-ile güyâ (K2/8)

beytinde “*yüzsüzlük*” anlamındaki “*kapudan kovarlar baca[sın]dan düşer*” deyimi de cümle şeklinde yargı bildirir.

1.3.3. Eksiltili Deyimler

Türkçede deyimler en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşur. Bu kalıp ifadeler, çeşitli yollarla vücuda getirilir. Bunlardan kimisi isim veya sıfat tamlaması, ikileme gibi söz öbekleri şeklinde kimisi ise tek kelimenin mecazî anlamda kullanılması yoluyla olur. Tam bir cümle özelliği taşımaz ya da bir yargıya bağlanmaz. Yani eksiltilidir. *Nev’î Dîvânı*’nda da bu tür örneklere rastlamak mümkündür.

Eksiltili Deyimler
açık meşreb (G254/2) (Eyüboğlu 1973:II/2), ağır bahalu (K13/40), ağır başlu (G234/5), alçak gönüllü (G103/4) (Eyüboğlu 1973:II/20), aç u eli yufka (K3/6), ağır başlu (G234/5), açık meşreb (G254/2), alçak gönüllü (G103/4), ayak seyri (G501/3), aylak bahası (G461/4), bağlamalı divâne (G72/2), baş açık abdal (G141/4), baş üzere (G196/4), başı kayusu (G448/3), başı taşra (G353/2), başa câna değer (G112/5), başlar üzere (K30/28), başdan ayaga (Tb-B4/54), başumda yazı (Müs1/17), behâmuz ağır (G142/3) (Eyüboğlu 1973:II/48), beste-dehen (G49/3, G74/2, G356/3), bir içim su (G558/5, G175/1), bir nefesde (Muh1/13, Tb-B1/27, K11/3, K25/3, G181/1), câna minnet/minnetler (G163/2, G159/3), câna safâ (G160/1, G161/1), cânlar değer (G102/4), cânlar fedâ (G297/4), cân u gönülden (G195/1, G310/4), cihân turdukça (K41/1, K41/7), çarhı batmaz (Tb-B1/46), dag üstü bag (G227/1) (Eyüboğlu 1973: II/122), depesi üstüne (G428/1), dünyâ değer (G11/2, Müf13/1), dünyeler turdukça (K4/20), eksik gedik (K1/20), eli açıklığı (G241/5), eli yufka (K13/32), gen yakadan (G272/5), gönlüm gözüm (G302/2), görünmez belâ (G40/2) (Eyüboğlu 1973: II/205), göz göre (G254/2, G276/4, G322/3, G363/2, G543/3), göz ucuyla bir selâm (G137/1, G135/5), göz ucuyla merhabâ (G355/2, G329/2), gözden irak (G254/5), gözi açık (G187/3, G65/2, G479/4), gözi baglu (G144/3), gönli gözi çün (K24/27), gûşum kapuda (G443/1), iki yüzlü (Tb-B1/38, K45/7, G38072), kan içici (R7/2, G108/1), kan işleri (G545/1), kanlu bıçaklı (G97/2, G430/4), kanuma teşne (G85/5), kara günlüleri (G261/2, G555/3, G512/3), kara yazı (K27714), kara yüzlü (G111/1), kavlinde yalan (G202/1), meşrebi açık (G493/1), seng-dil (G411/5, G524/2, G27/1, G141/3), sûret ugrusu (G270/5), şikeste-dil (K1/18), yarım ağız bir kelam (G137/1), yıkuk gönlin (K4/15), yüze gülici (G202/2), yüzi kara (G502/4, Muk67/1), yüz karalığ (G218/5), yüzi suyına (Tb-B4/64), zûr-i pençe (K10/3)

Türkçede bazı deyimler vardır ki dil estetiğine aykırı düşmek, yerini aynı anlamda başka deyimlere bırakmak gibi türlü gerekçelere istinaden zaman içerisinde unutulmuştur. Klasik metinlerin anlaşılama sebeplerinden biri de budur. Nitekim *Nev’î Dîvânı*’nda geçen eksiltili deyim “*gen yakadan*” deyimi de bu türden deyimler arasında gösterilebilir. Deyim divanda şu şekilde geçer:

Nev’iyâ gen yakadan sîneye vüs’at yog ise

Gül gibi dâmenin elden koma istignanun (G272/5)

Tarama sözlüğünde “gen” sözcüğü “geniş” anlamına; “gen yakadan” deyimini ise “geniş, sakın taraf” anlamında geçer (Dilçin 2013: 103, 106). Buna göre beytin anlamı; “*Ey Nev’î, bir köşede تنها kalmaktasın, öyle görünüyor ki için huzura kavuşamayacaksın; sen de elindeki ile yetin, manevî değerini bil kimseye boyun eğme*” olarak çıkar (Çavuşoğlu 2014: 100).

1.3.4. Arap Harfli Deyimler

Klasik şiirde; söz sanatları ve bilhassa teşbih, eğretileme yoluyla kimi durumu ya da fiziksel nitelikleri betimlemek amacıyla Arap harflerinden deyim kuruluşlarında yararlanır. *Nev’î Dîvânı*’nda bu şekilde kurulan deyimler mevcuttur. Bu deyimlerin, sayıca çok az olmakla birlikte, genellikle elif harfinden oluştuğu görülür.

Arap Harfli Deyimler
elif çekmek (G429/1, G397/4), elif olmak (G1/6), elife dönmek (K29/16), elif-veş togrulmak (G87/6), yâ çeküp tîr atmak (G157/3, G517/3)

1.3.5. Tasavvufî Deyimler

Türkçede tasavvuf inançları ve bu inançtan peyda olan adetleri, gelenekleri ihtiva eden birçok deyim ve atasözü vardır. Bu deyimlerin birçoğunun ya mesnedi kalmamış, anlamı bilinmez olmuş yahut geleneğe dayanıp inanç olup kalmıştır (Gölpınarlı 1977: 1). Nev’î de, şiirlerinde hem beşerî hem de ilahî aşkı terennüm eden bir şair olarak, bilhassa ilahî aşkı işlediği şiirlerinde, tasavvufî ifadeleri; tasavvufa ait kelimelerle kurulmuş terkip, atasözü ve deyimleri kullanmıştır. *Nev’î Dîvânı*’ndan derlenen tasavvufî deyimler şunlardır:

Tasavvufî Deyimler
abâlara girmek (G454/5) (Gölpınarlı 1977: 2), aklımı efgâr itmek (Tc-B4/25), aklum almak (G145/1), allar geydürmek (G298/4), arşa çıkmak (G19/4) (Gölpınarlı 1977: 28), aslın bilmek (G386/6), aşına olmak (G498/2), aşinalardan kesilmek (G355/1), aşınası çıkmak (G265/3), âteş işleri göstermek (K13/11), âteş salmak (K24/24), âteşe düşmek (G407/2), âteşe tapmak (G33/4), âteş-efrûz olmak (G229/6), bâbına semerkandi urulmak (G519/4), bag-ı cihândan geçmek (G510/5), bağlamalı divâne (G72/2), bahr-i fenâyâ gark olmak (K12/60), bahr-i maâni olmak (G71/5), bâlâyâ çekmek (K49/6, G542/3), bâlâyâ çıkmak (K34/12, K41/15), bâlig olmak (G548/3), baş açık (G141/4) (Gölpınarlı 1977: 46), baş koymak (G203/1) (Gölpınarlı 1977: 48), başına buhûr yakmak (K30/4), başına kara sarmak (G327/4, G334/2), başına odlar yakmak (K30/31), bir demin virmek (G162/3), bir hâlet itmek (G258/4), bir katlu kapu açılmak (G258/3), bir nefes irgürmek (G528/3), bir siyeh şala dolanmak (G464/1), cân eritmek (G523/1, K15/20), cân nakdin almak (G354/4), cân u cihândan geçmek (G5/3), cân u dilden murâd eylemek (G273/3), cân u gönülden (G195/1), cânâ urmak (G70/4), cânı gin itmek (G424/3), cânı nisâr kılmak (Tc-B2/35), cânın eritmek (G545/2), cânum koymak (G348/1), cefâlarun/cefâsını çekmek (G259/4, G288/4), cihân gözümde degül (G301/3), cihândan göçmek (G516/4), cismın çâk itmek (G323/2), cismını hâk eylemek (G546/7), cismümü taksim kılmak (G310/4), cûşa gelmek (G226/1), cübbe vü destâra bakmamak (G15/4), cümle varını bâda virmek (G15/4), çarhına tokunmak (G224/5), çenber bağlanmak (K16/31), dâg olmak (K28/17), dâg/dâgum urmak/urılmak (G251/2, G213/4, K30/19), dâg yakmak (G464/1), dem çekmek/irişmek/urmak (K17/8, G181/1, K23/7, G304/1, G311/1), demi gelmek (G293/1), deryâ eylemek (G12/4), deryâ-dil olmak (G305/4), dest sunmak (G27/3), dest ü kûha düşmek (G232/2), destâr sarmak (K30/4), destârdan çıkmak (G463/2), devr usûlin tutmak (G141/1, G145/4), devrân bozmak (K17/23), devrân tutmak (G98/5), devrânı döndürmek (G499/3), devre başlamak (Tb-B1/1), dil ü cân almak (G347/1), dünyâ vü ukbâdan geçmek (G66/4), dünyâdan geçmek (G66/3), dünyâdan taalluk sûretin bozmak (G314/4), dünyânun minnetini eylemek (G272/4), eczasını yakmak (G465/3), elem çekmek (G316/1), elem virmek (G385/3), elin açmak (Tb-B2/9), elin almak (G313/3), eli açık (G241/5), elüm semâyâ güşâde (K58/8), erbain çıkarmak (Muk41/2, K45/4), esrâr arz eylemek (G208/4), fenâ olmak (K52/10) fenâ vermek (G479/1), fenâyâ varmak (G371/6), gam bilmek (G341/2), gam bağlamak (G311/1), gam çekmek (G144/2, G284/1,5, Muk30/2,

G30/7, G31/4, G134/5, G368/5, G372/2, G484/5, G353/5, G354/5, G530/1,3,5, G33/5), gam yimek (G429/3, G128/4, Tb-B1/37), garib olmak (G37/5, K32/34), garib kalmak (G24/3), gönüm gözi açılmak (G30/2), gönümü açmak (G266/1), gönül nakdin almak (G262/3), gönül virmek (G458/5, G520/3, G389/1, G466/8, G441/3), gönül yapılmak (G364/2), ışka düşmek (G131/1), imâma uymak (K54/8), imân almak (G422/5), imânî gevremek (G526/1), kara dağlar yakmak (G397/4), lâ ile illâda kalmak (G448/5), libâsın paralamak/parelemek (G73/2, G141/4), libâsını geymek (G454/2), nakd-i cânı virmek (G201/4), oda/odlara yanmak (Tc-B1/2, K46/12, G401/2), odlara yakmak (Tc-B4/4, G470/4), pîr etegin tutmak (G287/1), râh bulmak (G451/4), secde kılmak (K39/32), sîne dögmek (G518/3), siyeh şala dolanmak (G464/1), terk-i kaba kılmak (K14/7), terk-i ser kılmak (G163/2), tevbe sımak (G326/4), tevbesin darb u şikest eylemek (G17/4), tevhide irmek (Tb-B4/61), tiryâkı yimek (G386/1), üstini dağlamak (G185/1), vademüz yetmek (G525/1)

1.3.6. Değiştirilerek Kullanılan Deyimler

Klasik şiirde kullanılan deyimlerin bazıları Türkiye Türkçesindeki kullanımlarıyla, bazıları ise günümüz Türkiye Türkçesinden çok daha farklı bir sözdizimi veya sözcük kuruluşlarıyla yer alırlar. Dolayısıyla şairler, kalıp ifadeler olarak tasnif edilen deyimlerin çoğunun mevcut şeklini bozarak şiirlerinde kullanmışlardır. Bu durumu Ömer Asım Aksoy daha ziyade şairlerin vezne uydurma çabasına ya da başka türlü nedenlere bağlar (Aksoy 2015: 34). Bilhassa atasözleri bağlamında, kalıbı bozulan bu ifadeler bazı araştırmacılar tarafından atasözü ya da deyim olarak sayılmayıp bu söz gruplarına ima olarak değerlendirilirken, bazı araştırmacılar ise anlam değişmediği ya da bariz bir aykırılık söz konusu olmadığı koşulda bu ifadeleri deyim ya da atasözü olarak addederler (Karahana 1980: 46-47). Nitekim bir klasik şair olarak Nev’î de devrinin şiir geleneğine bağlı kalarak deyimlerin bazılarını şiirlerinde değiştirerek kullanır. Bayram Ali Kaya deyimlerin klasik şiirde kullanımlarıyla ilgili değerlendirmesinde kullanım şekilleriyle ilgili bir tasnif yapar. Bu tasnifin iki maddesine göre; bir divanda yer alan deyimlerin bazılarının yerleri değiştirilebilir, bazı kelimeler çıkarılarak az çok değiştirilerek ya da tamamen Arapça ya da Farsça kelime karşılıklarıyla kullanılabilir (Kaya 2011: 17). Buna göre, *Nev’î Divanı’nda* değiştirilerek kullanılan deyimler ve bunların karşılık geldiği deyimler şunlardır:

Nev’î Divanı’ndaki Deyimler	Türkiye Türkçesindeki Karşılığı
abâlara girmek (G454/5)	aba giymek (Gölpınarlı 1977: 2)
abûsü’l-vech (G378/2)	asık suratlı (Aksoy 2015: 585)
âdem sanmak (G489/4)	adamdan saymak (Aksoy 2015: 528)
adumuz kalmak (K45/21)	esamisi okunmak (Aksoy 2015: 768)
adumuz yâd eylemek (G252/3)	adını anmak (Tanyeri 1999: 12)
agız bir eylemek (G93/1)	ağız birliği etmek (Tanyeri 1999: 13)
âheste refât eylemek (K6/12)	ağırdan almak/ağır almak (Aksoy 2015: 533)
akça kesmek (G437/4)	para kesmek
âkıbet bulmak (Tb-B1/69)	sona ermek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
aklımı efgâr itmek (Tc-B4/23)	aklımı kaçırmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü), aklımı oynatmak (Aksoy 2015: 533)
akl ile sabrum gitmek (G179/4)	aklı başından gitmek (Aksoy 2015: 552)
akluna timâr eylemek (G444/1)	aklına başına toplamak/devşirmek (Aksoy 2015: 533; Tanyeri 1999: 23)
a’lâ gözetmek (G225/5)	gözünü yükseklerde olmak (Aksoy 2015: 823)
âleme âşûb salmak (G83/3)	ortalığı (tüm dünyayı) karıştırmak (Aksoy 2015: 989)
âleme destân olmak (G557/5) (Sefercioğlu 2001: 15)	dillere destan olmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
âlemün hep gözleri unvân-ı ayânunda (K24/21) (Sefercioğlu 2001: 15)	âlemin gözleri üstünde olmak/ âlemin gözü gönü olmak
ara yirde keder olmak (G67/3), arada kan olmak (G451/1)	arada küslük olmak/araya soğukluk girmek (Aksoy 2015: 579)

arada yirden göge fark var (G520/4)	yerden göge kadar (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
aradan götürmek (Muk56/1, G542/1, G225/2) (Sefercioğlu 2001: 15)	arada çıkarmak (Aksoy 2015: 575)
arak dökmek (Muk13/1)	ter dökmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
arasın kesmek (G404/1)	ara bozmak (Aksoy 2015: 577)
arkam üstüne yatmak (G532/5)	yan gelip yatmak (Aksoy 2015: 1105)
ardunca gitmek (G554/2)	ardına/arkasına düşmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 580, 582)
ayaga salmak/urmak (K36/10, Tes1/21)	ayağa düşmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
ayagina düşmek (Tc-B4/1)	eline ayağına kapanmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
ayagını dâmina çekmek (G478/1)	tuzağa düşürmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
ayagum almak (G224/1)	ayağına bağ olmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 596)
ayaklar baş olmak (Tes1/9)	ayaklar baş, başlar ayak olmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
aynuna almak (G530/1)	göze almak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
aynüne götürmek (K48/23)	göz önüne getirmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
bâdem açılmak (G467/1)	gözü açılmak (Aksoy 2015: 814)
barmaga tolamak (G445/1) (Sefercioğlu 2001: 19)	parmağına/diline dolamak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
behâmuz ağır (G142/3)	yükte hafif pahada ağır (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
bahâ bulmak (G250/4)	değer/fiyat biçmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 708)
balalık satmak (G224/5)	büyüklik taslamak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
bâlişin yasdanmak (G2/5)	(birine) sırtını dayamak/vermek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1037)
basup geçmek (G518/5)	çiğneyip geçmek (Aksoy 2015: 695)
baş koymak (G203/1) (Sefercioğlu 2001: 15)	bir yola baş koymak
baş üzere (G196/4)/başlar üzre (K30/28)	baş üstüne/başım gözüm üstüne/can baş üstüne (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 629)
baş üzre tutmak (G551/2)	baş üstünde tutmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
baş koymak (G203/1)	bir yola baş koymak (Tanyeri 1999: 49)
baş üstünde yir itmek (G241/5)	baş üstünde yeri var (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
baş üzrine götürmek (K30/28)	başta taşımak/baş tacı etmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
başga gamını almak (G530/2)	başına bela almak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)/başına belayı satın almak (Aksoy 2015: 620)
başdan çevirmek (Müs2/11)	başından savmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
başına devlet konmak (G244/2)/başuma mihr-i devlet togmak (K36/10)	başına devlet kuşu konmak (Aksoy 2015: 621)
başına türâb saçmak (Tb-B4/23)	başına toprak koymak (Tanyeri 1999: 56)

başında âşîkar olmak (G244/5)	aklına düşmek/aklına gelmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
başında götürmek (G403/7)	başta taşımak/baş tacı etmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
başum hoş olmak (G400/1)	kendinden geçmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 921)
başumda yazı (Müs1/7)	alın yazısı (Aksoy 2015: 562)
bî-aklı ü hûş eylemek (G424/5)	aklımı başından almak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 555)
bir kulpı yok (G46/3)	iler tutar yeri olmamak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 878)
bir nefes ırgürmek/virmemek (G528/3, G162/3)	nefes aldırma/aldırma (Aksoy 2015: 975)
bir nefesde (Muh1/13, Tb-B1/27, K11/3, K25/3, G181/1)	bir solukta (Aksoy 2015: 649)
bogazdan katrece geçürmek (G257/2)	boğazından geçmemek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 653)
büy almak (K32/8, G263/3)	kokusunu almak (Aksoy 2015: 935)
bünyâd urmak (G253/4)	temel atmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1070)
cân ile gûş itmek (Muk1/3), cân kulagını tutmak (G59/3)	can kulağıyla dinlemek (Aksoy 2015: 677)
cânuma geçmek (G427/2)	çiğirine işlemek, içine işlemek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 682)
cânunun âteşine su sepmek (G244/1), cânumuza su sepmek (G175/4)	içine su serpmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)/ yüreğine (soğuk) su serpmek (Aksoy 2015: 1130)
çerag ile aramak (K55/21)	mumla aramak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 969)
dâmenüni öpdürmek (G454/2)	el etek öpmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 753)
dâmına çekmek (G478/1)	tuzağa düşürmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1079)
damına düşmek (Tb-B2/17)	tuzağa düşmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1079)
dehân açmak/açamamak (K39/35, G487/2)	ağız açmak (Aksoy 2015: 535)
dehâna almak (G2/6)	ağıza almak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
dehr elinden silleler yimek (K44/13)	feleğin sillesini yemek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 780)
der ü divâr olmak (G111/1)	kapı duvar olmak (Aksoy 2015: 908)
derden sürmek (G492/5)	kapıdan kovsan bacadan girer/düşer (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 907)
derler döküp kızarmak (G18/1)	yüzü kızarmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
der-miyân olmak (K45/7, G406/2)	arada kalmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 577)
derûnumdaki yağum yanmak (G338/2)	içinin yağı erimek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 871)
dîde-i bahtum açılmak (Tc-B3/10)	bahtı açık olmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 611)
dîdesin dikmek (G113/4)	gözünü dikmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
dil açılmak (G492/1), dil-i âdem açılmak (G467/2)	gözü gönlü açılmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 816)

dil akmak (G33/4)	gönlü akmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 799)
dil almak (G286/5, G12/5, K16/32)	gönül almak (Aksoy 2015: 802)
dil bağlamak (G58/4)	gönül bağlamak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 802)
dil bilmek (G136/3, G503/3)	hatır gönül bilmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 845)
dil olmak (G71/3), zebânım söylemek (G352/2)	dile gelmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 719)
dil olup söylemek (K19/16, G530/4)	dili çözülmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 720)
dil virmek (G295/3, M4/6, Msm1/21)	gönül vermek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 803)
dilden ayırmak (G379/2, K51/6), dilden süpürmek (G303/3)	gözden gönülden çıkarmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)/gönülden (hatırdan) çıkarmak (Aksoy 2015: 802)
dil-i Nev’î alınmak (G537/6)	gönlü takılmak/gönlünü (gönül) kaptırmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 801, 803)
dil-i Şîrîni yapmak (G247/1)	gönül/hatır almak (Aksoy 2015: 802)
dil-i zârı akıtmak (G391/2)	gönlü akmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 799)
dillerde söylenmek (G150/4)	dillerde dolaşmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 723)
dilleri sayd itmek (G456/1)	gönül avlamak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 801)
dil-teng olmak (G366/1, G281/3)	içi daralmak/içi sıkılmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 862)
dilüm geçürmek (K58/1)	içinden/aklından geçirmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 869)
dilümüz pârelemek (G33/3)	içi/yüreği/ciğeri parçalanmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 871, 1131)
dimag virmek (G214/3)	akıl vermek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 551)
dolâb gibi üstüne dönmek (G466/1)	dolap beygiri gibi dönüp durmak (Aksoy 2015: 730)
dür-i gûş eylemek (K27/2), dürr-i binâgûş itmek (K40/19), dürr-i gûşvâr idegelmek (K13/43), gûşuna gevherler asmak (G331/5), gûşuna mengûş itmek (G362/5), hâl-i bünâgûş itmek (G362/4)	kulağına küpe olmak/etmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 942)
dü-rûy (G153/5)	iki yüzlü (Aksoy 2015: 877)
dü-tâ olmak(G342/2)	iki büklüm olmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 875)
ebrûların çîn eylemek (G200/5)	kaşlarını çatmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 915)
eceli irmek (Tc-B1/16)	eceli gelmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 742)
eflâke irişmek/çıkılmak (K16/37, Tc-B3/22)	göklere çıkarmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 798)
efvâha düşmek (G59/5)	ağızına düşmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
el çekmek (K1/27, G159/4, G107/1)	el etek çekmek (Aksoy 2015: 753)
elüm almak (K16/43)	elinden tutmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 758)
elüm dâmânunda (K24/20)	iki eli yakasında olmak (Aksoy 2015: 875)

eser itmek (G280/3)	iz bırakmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
fâik çıkmak (G218/4)	galip gelmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
fûls-i ahmere değmez (G226/5)	beş para etmez (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 636)
galtan olup gezmek (G557/7)	yuvarlanıp gitmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1127)
gökde istediklerini yirde bulmak (K13/15)	gökte ararken yerde bulmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 798)
gönlin imâret eylemek (K4/15)	hatır/gönül yapmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 803)
gönlümi şâd eylemek (G273/1)	gönlünü hoş etmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 801)
gönlüne nesne getürmek (G25/4)	içine kurt düşmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 870)
göz açup yummuşça, göz yumup açınca, göz yumup açmışça (G15/2, Tb-B1/16, G45/1, G220/3)	göz açıp kapayınca (yumuncaya) kadar (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 806)
göz kuyruğu ile nigâh itmek (G427/3), göz ucıyla nazar itmek (G436/3, M4/4), göz uciyle bir nigâh itmek (M3/7), göz ucıyla bir selâm (G137/1, G135/5)	göz ucuyla görmek/bakmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 814)
gözden/gözümünden nihân olmak (Tb-B1/30, Tc-B1/2, G118/1)	gözden kaybolmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 808)
göze göstermek (G373/2)	gözüne sokmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 820)
gözinden dür itmek (G248/2)	gözden uzaklaştırmak (Aksoy 2015: 808)/gözden çıkarmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 808)
gözleri çakmaklanmak (G489/1)	gözleri çakmak çakmak olmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 811)
gözlerini kan itmek (Tb-B1/64), gözlerini kana döndürmek (G508/4)	gözleri kan çanağına dönmek (kanlanmak) (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 812)
gözünden dür olmak (G389/1)	gözden uzaklaşmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 808)
güşüm kapuda (G443/1)	kulağı kırışte (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 942)
hâk ile yeksân itmek/olmak (M3/11, K44/2, G557/4)	yerle bir etmek/olmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1117)
hak-ı nazarı kalmak (G548/4)	gözü kalmak, gönlü kalmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 816), göz hakkı (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
halka-i dîdem açmak (G466/4)	gözünü açmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 820)
hâne-i kalbini yapmak (G396/5)	hatır gönül yapmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
hâtır şikest/olmak (G216/4, G411/1), kalbi sımak (G422/4)	kalbi kırık (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü), kalp/gönül kırmak (Aksoy 2015: 902)
hâtra gelmek (G464/2)	aklına gelmek/düşmek (Aksoy 2015: 554)
hâtırından geçmek (G502/2)	aklından geçmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 555)
havâdis uçurmak (G37/1)	haber uçurmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)

hebâya gitmek (Msm1/20)	heba olmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
hûn-ı gamun yimek (G341/2)	gam yemek (Aksoy 2015: 788)
ırzın şikest itmek (G33/1)	ırzına geçmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 863)
işin başa iletmek/irgürmek (K16/35, G12/2, Tes1/21)	(bir şeyle) başa çıkarmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 615)
kâmeti çeng olmak (G74/4)	beli bükülmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 631)
kanuma teşne (G85/5)	kana susamak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 903)
kara teller takınmak (G119/3)	başına karalar bağlamak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 621)
kaşın çîn eylemek/itmek/olmak (G227/2, G306/4, G551/3, G96/2, G96/2)	kaşlarını çatmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 915)
kavlinde yalan (G202/1)	sözünde durmamak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1046)
kec bakmak (G44/1)	yan bakmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1104) /eğri gözle bakmak (Aksoy 2015: 743)
kenâra çıkmak (G107/1)	bir köşeye çekilmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 648)
kendü aslın bilmek (G386/6)	kendini bilmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 923)
kevkebüm kejevlik (Tes1/16)	yıldızı düşük (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1119)
kulagun tutmak (G241/4)	kulak kabartmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 944)
kulak çekmek (G474/1,2,3,4,5, G301/1)	kulak vermek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 945)
lâ’l ü beste-dehân (K38/31)	dili tutulmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
miyâncılık eylemek (G129/5)	ara bulmak (Aksoy 2015: 577)
mum yakup aramak (Muk20/2)	mumla aramak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 969)
mün’adim kılmak (K38/27)	ortadan kaldırmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 988)
münâsib düşmek (K48/2)	uygun düşmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1085)
müsmîr-i murâd olmak (Muk31/1), nâ-murâd kalmak/olmak (G47/5, Tb-B1/23, Müs2/3,6,9,12,15, G179/5, Tah1/10)	muradına ermek/ermemek/erememek (Aksoy 2015: 969)
nazardan düşmek (G81/2)	gözden düşmek (Aksoy 2015: 808)
nazardan dûr olmak (K21/18)	gözden uzaklaşmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 808)
nutka gelmek (G552/3, G346/2, G352/5)	dile gelmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 719)
ölçüp dökmek (K12/45, G46/5)	ölçüp biçmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 993)
ocagın söyündürmek (Muk9/2, Muk63/1)	ocagını söndürmek (Aksoy 2015: 983)
sâyem gelmek (G367/2)	gölge etmek (Aksoy 2015: 799)
sem virmek (G438/5)	kulak vermek/tutmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 715)
sıfru’l-yed dûr eylemek (K58/9)	eli boş dönmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 945)

sîneme âteş salmak (K24/24)	içine/yüreğine ateş düşmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 869)
tâkatini tâk eylemek (G526/2)	canına tak etmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 674)
taş üstüne taş kalmamak, taşı taş üzre konmamak (G203/1, G201/2, G259/2)	taş taş üstünde bırakmamak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1066)
vade eylemek/itmek, vadeler eylemek/itmek (G357/4, G486/3, G525/1, K35/16, G415/4)	söz vermek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1047)
yelkeni aşağı komak (G371/3)	yelkenleri suya indirmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1113)
yere geçmek (K8/2), zîr-i hâk olmak (G269/1), zîr-i zemîne salmak (G528/5)	yerin dibine geçmek/batmak/girmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1116)
yolunda perçemini atmak (K38/23)	saçını süpürge etmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1121)
yüzi ag olmak (K27/15)	alnı açık yüzü ak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 566)
yüzini kara kılmak (Muk34/2)	yüzünü kara çıkarmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1137)
yüzüm hake sürmek (G466/2)	yüz sürmek (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 1134)
yüzüm zerd olmak (G545/4)	yüzü sararmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
zebân uzatmak (K11/18)	dil uzatmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Aksoy 2015: 723)
zebânım yanmak (G334/1)	dili yanmak (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)
zümre-i kâl (G86/5)	laf kalabalığı (Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)

1.3.7. Doğa Kavramlarıyla Kurulan Deyimler

Deyimler kültür öğeleridir. Bir toplumun neye ehemmiyet verdiğinin, neyle iştiğal ettiğinin göstergeleridir. Türk milletinin sosyal ve kültürel yapısına bakıldığında, göçebe-yarı göçebe yaşam tarzlarından dolayı, doğa ve insan etkileşiminin fazla olduğu görülür. Dolayısıyla Türkler iklim, toprak, bitkiler ve hayvanlarla ilgili birçok kültürel mahsul, atasözü ve deyim ortaya çıkarmışlardır (Gürbüz 2006: 2).

Türk milletinin doğayla münasebetinin bir sonucu olarak doğayla ilgili deyimlerin miktarının *Nev’î Divanı*’nda da oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu tür deyimler; benzetme, mübalağa gibi anlatım yolları tercih edilerek divanda kullanılır.

Gökyüzü İle İlgili Deyimler
âfâkı tutmak (G266/7, G223/5)
arada yirden göge fark var iken (G520/4)
arşa çıkmak (G19/4)
başı göge/ göklere irmek/irişmek/irgürmek (Tb-B4/56, G233/1, G550/2, G83/4, K11/10, G118/4, G259/3, Tb-B4/15, G69/4)
çarhı batmaz (Tb-B1/46) (Deniz, 1992: 35), çarhun batmak (G205/4)
çarhına tokunmak (G224/5)
giceyi gündüze katmak (M2/1)
göge çıkarmak/çıkılmak (G543/1, Tb-B4/17, K58/2)
gökde istediklerini yirde bulmak (K13/15)
gökden inmek (K32/12, G364/4, G11/3, K17/20, G555/5)
göklar üstinde çıkmak/göklere çıkmak/ göklere çıkarmak (G93/5, G476/1, G335/5, G456/5)

göklere ırgürmek (G431/3)
gökden inme (K17/20, K32/12) (Deniz 1992: 35)
gömgök delü (G492/4)
necm-i izzet münhâsif (G460/2) (Deniz 1992: 115)
nüh felek yıkılmak (G369/2)
sitâremüz yokdur (G190/1) (Deniz 1992: 115)
tokuz felegün evrâkını kat kat eylemek (K13/11)
tokuz hisâr yakmak (K13/12)

Nev’î Divânı’nda yıldızlarla ilgili olup, halk arasında insanın bahtının açıklık ya da kapalılığıyla alakalı olarak çok sık kullanılan, deyim olmayan ancak deyim gibi kabul edilebilecek bazı yapılara da rastlamak mümkündür (Deniz 1992: 115). Örneğin bir beyitte “şanını, değerini yitirmek ve talihinin ters dönmesi” anlamlarında şöyle bir deyim vardır:

Devr-i gerdûn muhtelif etvâr-ı âlem bî-sebât

Necm-i izzet münhasif baht ise vârun olmada (G460/2)

Bir başka beyitte de sevgilinin âşığa yönelik ilgisizliği, âşığın şanssızlığına yani yıldızının olmamasına bağlanır ve bu anlama uygun bir deyim kullanılır:

İhyâya gelmedi gice ol mâh-pâremüz

Yokdur bu devr içinde dirîga sitâremüz (G190/1)

Yeryüzü İle İlgili Deyimler
akan sular durmak (G551/6)
bâda virmek (G15/4)
bir içim su (G175/1, G558/5)
cemre düşmek (K6/5)
cihân turdukça (K41/1, K41/7)
cihâna gelmek (Tb-B4/58)
cihânda adumuz kalmak (K48/19)
cihândan göçmek (G516/4)
cihânı dutmak/tutmak (K13/9, K13/17)
dâne dökmek (G185/2, G283/2)
eyer urmak (Tb-B1/26)
hâk ile yeksân itmek/olmak (M3/11, K44/2, G557/4)
kapuya seg olmak (Tb-B4/13)
kara görünmek (G186/1)
kef geçmek (G442/1, G344/5, G372/4, Muk22/1)
kış basmak (G557/4)
kuşça canı (G138/1)
kül olmak (G281/5)
odlara yakmak (G470/4)
oda/odlara yanmak (Tc-B1/2, K46/12, Tc-B4/4, G401/2)
pençe tutmak (G17/2)
per dökmek (K16/2)
per ü bâl açmak (G431/2)
sarardı solmak (G378/2)
sinek kadrince (K24/3)

su gibi akmak (G76/3, K15/19)
su sepmek (G175/4)
suya batmak (G532/1)
suyu çekilmek (G174/1)
tağı taşı kesmek (G48/1)
taglar döymek (G315/4)
taş/taşın atmak (K14/23, G457/1, G203/1, Muk39/1, G541/2)
taş üzere taş konmak/taşı taş üzere konmak (G201/2, G259/2)
taş üstüne taş kalmak (G203/1)
taş yasadmak (G259/2)
taşa çalmak (G257/3)
taşına kazılmak (G458/4)
taşra/taşrada kalmak (K14/3, Muk3/1, G370/1)
toprâga salmak (G92/5)
toprâk olmak (K44/2)
tozını çıkarmak (K23/25)
yâbâna atmak/atılmak (Muk54/3, G440/5, K33/2)
yâbâna bırakmak (G449/4)
yâbâna çıkmak (G117/2)
yâbâna söylemek (Muk52/2, G415/3)
yâbânda kalmak (G330/1)
yalımı alçak (G305/3)
yirden göge (G152/3)
yirleri göklerde kalmak (G480/4)

Mehmet Ali Tanyeri'nin Türkçede "cihân" kelimesi ile başlayan hiçbir deyim yoktur (Tanyeri 2005: 15) görüşüne mukabil Bayram Ali Kaya'nın klasik şairlerin deyimleri az çok değiştirerek ya da tamamen Arapça ya da Farsça kelime karşılıklarıyla kullandığı (Kaya 2011: 17) fikrine dayanarak "cihân" kelimesi ile başlayan deyimler bu grupta tasnif edilmiştir.

1.3.8. Diğer Deyimler

Nev'î Divanı'nda tasnif dışında kullanılan deyimlerin ya da deyim olabileceğini düşünülen mecazlı söyleyişlerin geçtiği şiirler ve alfabetik sıralamaları şu şekildedir: "ad kalmak (K44/14), adam olmak (G223/2, G476/5), âdem sanmak (G489/4), âdet olmak (K54/3), adumuz kalmak (K45/21), âh çekmek (G464/3), ahdünde dürüst olmak (K5/25), âl eylemek (G324/5, G351/1), âlâya salmak (G295/3, G391/3), alçaga düşmek (K50/3), alçak gönüllü olmak (K2/4), âlem açılmak (G467/1), âlem bulmak (G223/1), âleme destân olmak (G557/5), âlemi kul itmek (G102/2), âlemi tutmak (G529/4), amân virmek (Ms31/16, G151/3), aradan çıkmak (G548/1), ârı koymak (G509/1), âsûde-dil olmak (K12/18), âşikâr görünmek (Tb-B1/26), aşinâlardan kesilmek, (G355/1), âşinâsı çıkmak (G265/3), âşiyânımdan uçurmak (G334/4), âteş işleri göstermek (K13/11), âteş salmak (K24/24), âteşe düşmek (G407/2), âteşe tapmak (G33/4) âvâze salınmak (G77/5), aynuna âlem gelmemek (G367/1, aynuna gelmek (G367/7, G81/3), babına semerkandi urılmak (G519/4), bad olmak (K12/86), bagrumı hûn itmek (G486/2), bahâlara çıkmak (G454/1), bahâne çıkarmak (G117/3), bahâsın bulmak (G87/3), bahtı uyanmak (G365/1), baht-ı ser-nigûnum bidâr olmak (G365/1), bâkî kalmak (G484/3, G455/5), bâlâlık satmak (G224/5), bâlâya çekmek (K49/6, G542/3), bâlâya çıkmak (K34/12), basar bozmak (K27/14), basup geçmek (G518/5), başın hurd eylemek (K17/13), başına sultan eylemek (G506/3), bâzâra düşmek (G403/2), bâzâra gelmek (G252/4), bedel bulunmaz (G285/3), belâsı çekmek (G292/3), bendi açılmak (G519/1), bendini kesmek (Tb-B1/17), berâber gelmek (G299/4), berk urmak (G333/2), beste koymak (Tc-B4/22), bezmi kurulmak (G369/2), bî-fer kalmak (K27/13), bilmez geçinmek (G376/2), bir gelmek (G289/6), bir haber gelmek (G352/2), bir

katlu kapu açılmak (G258/3), bir mangıra muhtâc olmak (G247/3), bir pula almaz (K31/20), bir pula geçmez (G143/4), bir pula saymak (G236/5), bir söz yiri bulamamak (G517/2), bir yire çekmek (G79/2), bir yol bulmak (G186/5, G291/3), birbirin bilmek (G174/2), birbiriniñ muâsırı olmak (G494/3), bûy almak (K32/8), cân gözün açmak (G258/2), cefâların çekmek (G259/4), cefâsını çekmek (G288/4), cevâb açmak (G114/1), cevâbın virmek (K21/8), cevher itmek (K40/15), cilveler itmek (K28/24), dâd almak (K35/17), dâra çekmek (G86/3), dâsitân itmek (G525/5), defter itmek (K16/8), defterin dürmek (K31/16), derde düşmek (G96/1, G318/1), derde uğratmak (G145/2), derdine dermân olmak (G262/1), der-i beste açılmak (G365/2), dermânde kalmak (G330/2), dermânı bulmak (Tc-B3/28), dermânımız gelmek (G490/1), deryâ-dil olmak (G305/4), destûr virmek (G239/3), devâ bulmak (G258/5), devrün inkisârın çekmek (G218/3), dik gelmez olmak (K29/24), divân tutmak (Tb-B2/9), duzâg kurmak (G213/2), dünyeler turdukça pâyende olmak (K4/20), dü-pâre eylemek (K1/26), düğüne okumak (K54/3), dümeni tutmak (K1/8, G507/5), düriüst bağlamak (G25/1), düşinde görmek (K45/4), ebkem olmak (K35/2), ecel câmun içmek (G484/4), eczâ döğülmek (G518/3), efsâneği bağlamak (G469/2), efsûn okumak (G114/2), ekmedigin yirde bitmek (G28/1), elmasın dökmek (G13/4), emek çekmek (Müs2/1, Tb-B4/87), emn ü emân virmek (K38/33), envâr göstermek (K31/1), epsem sâkit olmak (K34/26), erbâb-ı tâb olmak (K33/19), eriyüp gemek (G409/4), evvel kalemde yazılmak (G448/6), ezber okumak (K20/26, K16/22, G240/3), farkuma tâc eylemek (G124/2), fâsid olmak (K32/28), fer bulmak (G464/5), fer virmek (K11/4, G405/4), ferâgat gelmek (G268/2), ferdâya salmak (G295/4, G11/2), ferdâyı anmak (G520/2), feyz irişmek (K38/21), fitne kopmak (G362/5), fırsat düşmek (G17/1, M4/4), gam bağlamak (G311/1), gam çekmek/çekdirmek (G144/2, G284/1, Muk30/2, G30/7, G31/4, G134/5, G368/5, G372/2, G484/5, G353/5, G354/5, G530/1,3,5, G33/5), gam virmek (K35/16, G479/5), gam yimek (G429/3, G128/4, G203/1, G341/2, Tb-B1/37), gam yutmak (G386/1), garîb kalmak (G24/3), gavgâ belürmek (G143/3), gaybet itmek (G232/1), geliüp geçmek (G16/5), gevher bulmak (K12/64), giden gitsün kalan kalsun (G559/3), girîhler bağlamak (G148/3), girye kılmak (Tc-B4/12, 16, 26, 32), görmeze urmak (G61/5), gurûr virmek (K18/24), güftâra gelmek (G127/1), günâhın bağışlamak (K51/13), hâb açmak (G114/3), haber/haberün almak (G353/1, G462/6), haber bilmek (G122/3), haber sormak (G150/3), haber uçurmak (G210/2), haber virmek (Tb-B1/6, G209/3), haberi gelmek (G293/5), haberün almak (G353/1), haddüni bilmek (G3/3), hadise gelmek (G35/2), hâkister kalmak (K21/12), hakk itmek (K1/9), hâkden ref itmek (Muh1/11), halâs bulmak (G307/2), ham eylemek (K22/15, G193/4), ham gelmek (G367/6), hançer çekmek (G97/2, G559/4), hançer urmak (K1/21), hançere düşmek (G428/2), hançerini göstermek (G429/2), hâr tutmak (G529/3), harâba virmek (Tc-B1/24), harâret virmek (K45/3), harca sürülmek (G513/5), harcına yitmek (G155/1), harf atmak (G411/1), hasmunu uyutmak (Tb-B1/39), hat çekmek (G79/1, G513/3), havâdis uçurmak (G37/1), hatar çekmek (K12/86), hâtem takınmak (G407/3), hâturum sormak (G459/5), havâları mülâyim kılmak (G481/1), hayât virmek (G114/3), haylî dem olmak (K33/12), hayrân bulmak (G488/3), hazer kılmak (G411/5), hem-nefes eylemek (K30/18, G95/5), hevâ bağlamak (K19/6, G413/2), hevâdan geçmek (G527/4), hevâlar mutedil olmak (G134/3), hevâsına uymak (K51/2), hevâya yiltmek (G315/6), hevâ-yı gayra uymak (K33/14), hinnâ yakınmak (G433/3), hicâb açmak (G114/1), hisâba gelmek (K1/19, K35/10), hisâba sığmamak (G3/3), hor bakmak (G110/2), hoş geçmek (K18/6, G550/4), hoş gelmek (G430/5, G479/3, G10/4, G14/6), hoş tutmak (K40/16), huzûra gelmek (G232/1), huzûri/huzûrın uçmak/uçurmak (K32/15, G251/3), hab açmak (G114/3), iraklara düşmek (K21/21), iraklardan bakdurmak (K51/3), ırzın şikest itmek (G33/1), ışka düşmek (G131/1, G387/2), ışka uymak (G180/1), ibret almak (Tb-B3/30, G349/5), id itmek (K33/1), ifâkat bulmak (K36/12), ihtilâl ü fesâd gelmek (K32/9) ihtiyâc kalmak (G120/2), ihtiyâr kalmak (G134/1), ihtiyârından geçürmek (G321/4), ihyâ okumak (G123/4), iktidâr bulmak (Tb-B4/47), iktirân bulmak (K39/30), imân almak (G442/5), imânı gevremek (G526/1), inkıyâd göstermek (K11/2), inkisar gelmek (Tb-B1/32), inkisâr virmek (G84/3, G134/4), insâfa gelmek (G150/5, G215/5, G483/2), intizâr çekmek (K13/19), ipliğümüz bâzâra çıkmak (G421/2), istignâ satmak (G42/2, G549/3), istignânun dâmenin elden komamak (G572/5), işi bitmek (Tc-B1/17), işigin koymak (K11/12, G16/2), iştihâr bulmak (Tb-B4/40, K13/38, G134/2), iştirâk komak (G238/3), işüm bitmek (G545/1, G525/4), itibâr bulmak (G209/1), itidâl virmek (K11/9, K39/19, K26/6, K15/18), itidâlin bulmak (G490/5), itmâm kılmak (K32/19), ittihâd bulmak

(K11/9), jeng tutmak (K19/21, Muk55/3, G349/5), kadr ile şân anlamak (G201/4), kadr ü itibâr bulmak (K16/33, K53/6), kadri füzûn olmak (G233/3), kadri virmek (G532/2), kadrin/kadrini/kadriüm/kadriümüüz bilmek/bilinmek (G102/1, G183/2, K1/31, K41/18, G202/4, G195/5, M2/10), kafesden kurtulmak (G85/4), kapudan duhûl itmek (Tb-B4/14), kapudan sürmek (G169/3), kapum açmak (G497/1), kapuna gelmek (K5/29), kapunda ölmek (Tah1/14, G309/5), kapuya seg olmak (Tb-B4/13), kapuyu dîvar eylemek (G444/4), kara haber iltmek (K17/17), karalar geymek (Tb-B4/24), karînin olmak (K32/25), karşı turmak (K16/22), kâse-lîs olmak (K13/32, K22/26, G329/5, G133/3, K47/7), katâm saçmak (K32/18), kavli berkitmek (G525/3), kaydına düşmek (G336/5), kayd olur görmek (G313/4), kebâb olmak (G20/2), keder bulmak (G229/1), keder gelmek (G368/5), keder gitmek (G467/2, G538/2), keder üzre keder olmak (G394/3), keder virmek (G210/1, G34/1, K32/34, K16/38, G442/3, G368/2), kefen sarılmak (G328/1, G253/2), kem bulmak (G223/4, K52/3), kemân çekmek (G94/1,3, G225/3), kenâr tutmak (G209/4), kenâra atmak (K1/27), kenâra çekmek (G451/3, G497/3), kenâra çıkmak (K33/4, G107/1), kenârdan bakdurmak (G350/2), kendü gölgemden kaçmak (G391/4), kendüden geçmek (G430/2), kendüne döndürmek (Müs2/9), kendüni satmak (G330/3), kendüsine döndürmek (G404/2), kılıcın salmak (G247/4), kılıç çekmek (K32/14, K6/19), kılıçdan geçürmek (K32/11), kıyâmet/kıyameti koparmak/kopmak (K32/11, Müf1/1, Muk3/3, G249/5), kıyâmetden haber virmek (G34/3), kıyâmete döndermek (K58/7), kıyâmete irmek (G472/3), kıymeti efvân olmak (G55/3), kıymetin bilmek (Tb-B3/12, G307/1), kızılı çıkmak (G272/1), kibr ile ilerü geçmek (K22/9), kinâra çekmek (G12/4), kısmet olmak (G61/4), kitâbete kesmek (G196/4), kûteh gelmek (Tb-B2/14), kuvvet ü fer virmek (K16/44), küdüreti gidermek (K1/23), küfri ezber okumak (G118/1), kürsiye çıkmak (G210/3), lâyık görmek (G304/5), letâfet balamak (G29/3), lezzet-i fenâ gelmek (G231/5), likâ göstermek (K1/1), livâsını dikmek (Tb-B4/89), lu’b olmak (K23/5), luf ile dâd eylemek (G273/2), mahrem geçmek (K6/6), makbûle geçmek (K7/8), mâni bulmak (G497/4), mâni tutmak (G363/1), mat itmek (K7/1), mazhar düşmek (G1/10), mazûr tutmak (Tc-B2/35), mehâr-ı mahmil eline girmek (G282/4), manâ düşürmek (G125/1), meheke çalınmak (G256/1), menzîl almak (K11/6), mevc-i hevâ kesilmek (G443/4), meydâna girmek (G304/1), meydânı almak (G514/5, G422/6), mezâhir bulmak (K55/10), mihnet-i sefer çekmek (K28/10), minneti çekmek (G301/4), mislin görmek (K6/7), miyâncı olmak (G355/3), mizâna urmak (G341/4), mum eylemek (K48/4), murâd almak (Tb-B1/22), murâdum aksine devr eylemek (Müs2/16), mutedil kılmak (K45/2, G522/2), mührini açmak (K48/9), mükâfi bulunmak (K57/16), mümtâzlık semtin tutmak (G313/5), münâsib düşmek (K48/2, G246/5), mürdeyi ihyâ itmek (K4/13, G137/2), müşkîl bilmek (G136/1), nabzını tutmak (G479/2), nagme kılmak (G376/6), na’l kesmek (G205/2), na’lçen resmini gözlemek (G555/2), nakış nişân bulmak (K32/35), nâm u nişân gözlemek (G202/3), nâm u nişânnum bilinmek (G503/4), nâm u nişânnum söylemek (G128/1, G352/6), nâmuna yazılmak (G414/4), nazar düşmek (G413/3), nâz-ı arûsı satmak (G488/4), nâz u şîve satmak (G454/1) nazîre düşmek (K26/4), nazîriün bulunmak (G285/1), ne assı ne ziyân çekmek (G299/4), ne perdeden âgâz itmek (G32/2), necât irişmek (K39/5), nefis ucundan ayrı düşmek (Muk37/1), nevmîdlikden ölmek (G250/5), nigûn-sâr eylemek (K8/4), nikâb asmak (G20/1), nişân çekmek (G94/1,2, K26/9), nişân/ nişân kalmak (G559/4, G350/3), nişân virmek (G281/2, G349/6, G151/4), nizâm virmek (K32/10), noksanı tutulmak (K51/9), nutka bâis olmak (K21/15), öldürmege togrulmak (G368/7, ömre sürmek (G150/5), ömri geçmek (G242/5), ömri başına iletmek (G458/1), ömr-i nâ-hem-vâr harc olmak (G41/5), ömrüm su gibi akmak (G297/3), ömrümüüz encâma irmek (K33/13), ömür vefâ itmek (G473/3), önine düşmek (G403/5), örnek almak (G371/6), paraya çalmak (G250/3), pazar itmek/eylemek (K31/20, G404/1, G452/1, G535/3), pazar istemek (G420/6), pazara düşmek (G403/2), pazarı bozmak (G129/5), pazarı germ itmek (K38/5), pazarı komamak (G358/1), perde-sâz olmak (K20/12), pergârdan çıkmak (G463/1), perişânlık çekmek (G485/1), perişânlık kesmek (G483/1), pervâ yimemek (G414/5), pervâza gelmek (K23/31), peyâmın virmek (G234/2), peymâna turmak (G389/5), pîr etegin tutmak (G287/1), pireheni satmak (G253/2), râh bulmak (G451/4), rakam dökmek (K11/23), raks urmak (G207/1,2), raksa girmek (G349/1), raksa koymak (G219/5), râst gelmek (G413/2, G147/6, Muk22/2, K16/28, K43/6), râygân bulmak (G528/2), râygân gitmek (G174/4), râzun perdesin açmak (G201/5), rehâ bulmak (G39/6), revâ görmek (K20/33), revân gelmek (K38/22), revâne kılmak (Müf14), revnâkı bulmak (K6/5), revzen açmak (G542/2), rif’at

bulmak (G344/1), rif’atlere/rif’ate irmek (G531/2, G442/3), rûh-i revân virmek (G151/1), rumh u sihâm atmak (K32/21), rûze-dâr olmak (K1/7), sabr u ârâmum dükenmek (G460/1), sabrumu tebâh itmek (G427/2), saf bağlamak (K13/18), saf tutmak (Tb-B2/2), safâ gelmek (K32/23, K45/19, K48/14, G538/1), safâ kesb itmek (G538/2), safâ virmek (K14/20, G440/2, G265/1, G2/1), safâlar sürmek (G257/4), safâsın bulmak (G97/3), safâsın süregörmek (G253/1), sâye salmak (K21/23), sâyem gelmemek (G367/2), sâyesi üstüne düşmek (G548/5), secde kılmak (K39/32), selâm virmek (G489/4, K33/9), semtini tutmak (G498/5), serseri gezmek (G480/1), sevdâlara ugratmak (G534/1), sevdâsına düşmek (G523/3), sezâ görmek (K46/3), sıfr u sinîn-i ömr sittin olmak (K12/16), sıhhat/sıhhatler bulmak (G365/4, Tc-B3/28), sikke kazmak (G426/4), sille urmak (Tb-B4/74), söz geçmez olmak (G527/5), söz götürmek (G129/1), sözi/söz uzatmak/uzamak (K13/46, G84/5), sözünü dinlemek (G455/5, G61/7), sözünden açılmak (G356/3), sözünden geçmek (G321/4), sözümüz tutmak (G268/1, G173/4), söziün turkurmak (G551/6), sûrete koymak (K43/4, G376/4), sübhada geçmek (G267/4), sükkûn gelmek (G444/4), sükkûn virmek (G185/4, G67/2), süst ü râcil komak (K57/4), şâh mât itmek (Tb-B1/4), şeikle koymak (G64/4), şevket bulmak (G237/2), şeyh u şâb dimemek (G46/4), şive satmak (G43/1, G518/2), şüle salmak (G542/3), şûriş ü gavgâ salmak (K30/31), ta’alluk riştesi kesilmek (M1/7), tâc ile dülbendi terk itmek (G517/4), tâc-ı devlet idinmek (K37/16), tağı taşı kesmek (G48/1), tahrîke uymak (G493/3), tahta geçmek (K38/21), tâkat kalmak (G529/2), tâkatini tâk eylemek (G526/2), talâk virmek (K12/36), tamâm bildürmek (K33/7), târ bağlamak (K13/33), tarâvet kalmamak (G554/4), tasvîriüm almak (K14/11), tâze havâ bağlamak (G556/3), tâze nakş bağlamak (K13/5, K18/32), temâşâyâ çıkmak (K13/13), ter düşmek/düşürmek (G67/5, G244/6, K27/2, K31/19, G7/4, G67/1, G492/5), tevbe sımak (G326/4), tevbesin darb u şikest eylemek (G17/4, fîğ çekmek (G174/1, K46/15), fîğın kuşanmak (K31/8), tîriin atmak (G58/5), tiryâkı bulmak (Tc-B1/5), top amak (K14/27), tigrâ çekmek (K30/1, K1/11), tigrâ yazılmak (K1/1), tıgyân itmek (G468/4), tıgyâna meyl itmek (G510/3), tuş itmek (G505/2, G439/3) uç virmek (G218/5), ukde-güşâ olmak (K1/22), ukdeyi açmak (G404/5), unvânda kalmak (G330/4), unvânı bulmak (K49/14), usûle uymadı gitdi (G531/4), uyhusını almak (G197/3), ümîdüm kesmek (K45/17), üstine ditremek (G507/1, G426/3), üstine dönmek (G166/4, Tc-B1/10), üstine kalem çekmek (G181/4), üstine sâye salmak (G244/2), üstine üfürmek (K36/2), üstüme urmak (G200/3), vademüz yetmek (G525/1, Tc-B1/16), va’deye turmak (G442/5), var sag olmak (G10/4), vâris çıkmak (G37/5), varını yolmak (G359/3), vasfunu işitmek (K35/7), vâz gelmek (Tb-B2/7, G466/2), vefâ itmek (G48/4, G252/4), vefâdan geçmek (G527/3), vilâyet açmak (K16/12, K28/19), vüs’at virmek (G430/3), yâd illere düşmek (G136/3), yâdigâr kalmak (K15/8), yakup kül itmek (G308/6), yalanı kılca yok (G504/5), yanuna okumak (G347/5), yâr olmak (Tc-B3/8, Tc-B4/27, G280/1, G279/4, G505/5, G34/5, G179/4, K41/13, G365/2,4, G111/1, G121/1), yara açılmak (Tb-B1/19, G170/3), yara çekilmek (G421/1), yara düşmek (G204/4), yaramuz onulmak (G268/2), yârdan geçmek (G66/4), yârdan uçmak/uçurmak (G541/1, G146/4), yaş/yaşlar dökmek/dökünmek (G342/3, G323/1, G155/1, Tb-B4/24, G403/4), yaşum akmak (G236/4), yaşum kân olmak (G293/1), yaşumu deryâ itmek (G471/3), yaşumu kendüye akıtmak (G327/2), yay itmek (G202/6), yelken açmak (G449/2), yirde kalmaz (K12/37), yire çalmak (Tc-B1/6, 13, 19, 26, 32), yire geçmek (K58/2, 5), yire indürmek (G543/2), yiri düşmek (G502/2), yirin beklemek (Muh1/5), yirin bulmak (K48/12), yirine gelmek (K50/4), yirine getürmek (K45/6), yirine sayılmak (K32/13), yirini tutmak (G180/4, G494/4), yirlerde kalmak (K15/21), yirlere çalmak (G254/5, G478/4), yokdan var itmek/eylemek (G332/1, K37/26, K32/31), yol azmak (Tc-B3/12, 16, 30, 32), yol bulmak (G260/4, Tb-B4/59, G393/4, G316/6, K37/14,15), yol gözlemek (G443/1), yol virmek (K12/23), yolu düşmek (G204/3), yolunda kurbân olmak (K44/15), yolunu kehkeşân itmek (G117/2), yollar gözetmek (G466/4, K19/15), yollar itmek (G391/2, G110/2), yollara düşmek (G403/6), yollarda arar görmek (G239/4), yolların tutmak (G511/2), yoluma kurbân olmak (M4/7), yolumuz tutmak (G187/3), yolun düşmek (G351/3), yoluna gelmek (G350/1), yolunda ölmek (G56/6), yükin çekmek (K22/43), yükin tutmak (G282/4), yüksek uçmak (G283/1), zafer bulmak (K27/12), zahmet çekmek (G436/3), zahmet ü bîmârlığı çekmek (K23/39), zahmet virmek (Tb-B2/7), zahmet-i seher çekmek (K28/8), zahmı sarılmak (G252/2), zamânı geçürmek (Ms1/16), zamân-ı rûze gitmek (K33/12), zamân-ı üsri vakt-i yüsr kılmak (K32/19), zamiründen geçmek (G99/5), zâr gelmek

(G280/6), zâr u perişân olmak (G521/1), zarâr çekmek (G298/3), zarâr virmek (K25/17), zevk almak (Tc-B3/15, G51/5, G336/1), zuhûra gelmek (Tb-B4/32), zulmet göstermek (Tb-B1/37)

Sonuç

Bir dildeki deyim ve atasözlerinin varlığı, kültürel mirasın zaman aşımına uğramadan nesiller boyunca aktarılmasında ve millî benliğin korunmasında büyük rol üstlenirler. Bu malumata istinaden Arapça ve Farsçanın egemen olduğu bir edebî dönemde deyim ve atasözlerinin varlığının bu tür çalışmalarla tespit edilmesi, Türkçenin o devirdeki gücünü, zenginliğini ispatladığı gibi Klasik sanatkarların yerli ve millî değerlere ne kadar bağlı olduklarını görebilmek bakımından da yararlıdır.

Klasik şairlerden Nev’î’nin, divanında kültür taşıyıcısı ve göstergesi deyim ve atasözlerini türlü şekillerde, dilin her olanağından istifade ederek oldukça fazla miktarda kullandığı görülür. Bu durum Nev’î’nin sanat icrasında amacını yansıtır. Nitekim Nev’î’nin şiir yazmaktaki hedefi halk tarafından anlaşılabilir olmaktır. Halka hitap edebilmenin yolu onların dilindeki Türkçe ve yerel söyleyişleri kullanmaktan geçer. Yaşadığı çağın, yetiştiği edebî dönemin koşulları ve gereklilikleri düşünüldüğünde, Nev’î’nin bunu başarabildiği söylenebilir.

Nev’î’nin atasözleri ya da özlü sözleri kullanarak şiirlerindeki savını desteklemesi âlim bir şair olmasına; deyimleri kullanması ise bilgeliğini halkın seviyesine indirgemek istemesine bağlanabilir. Aynı zamanda çoğu klasik şair gibi Nev’î’nin de deyim ve atasözlerinin bazen kalıp yapılarına müdahale ederek tasarrufa gitmesi, Arapça, Farsça sözcüklerle değiştirmesi ise Klasik şiirin biçimsel zorunluluğu, yaptırımı ve Klasik şiirin dil konusundaki hassasiyetiyle izah edilebilir.

Kaynakça

- Aksoy, Ömer Asım (2014). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Çavuşoğlu, Mehmet (2014). *Divanlar Arasında*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Dilçin, Cem (2013). *Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Deniz, Sabahat (1992). *16.Yüzyıl Bazı Divan Şairlerinin Türkçe Divanlarında Kozmik Unsurlar (Bâkî-Fuzûlî-Hayâlî Beg-Nev’î-Yahyâ Beg)*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Dinçer Aslan, Sedanur (2017). *Nev’î Divanı Sözlüğü (Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlük (Yayımlanmamış Doktora Tezi))*. Doktora Tezi. Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Edirneli Ahmed Bâdî Efendi (2004). *Armağan (Divân Şiirinde Atasözleri ve Deyimler)*. Hazırlayanlar: Süreyya Ali Beyzadeoğlu, Müberra Gürgendereli, Fatih Günay. Cambridge: Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Yay.
- Elçin, Şükrü (2001). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yay.
- Eyüboğlu, E. Kemal (1973). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler, Deyimler-(Tabirler)*, I-II. İstanbul: Dođan Kardeş Matbaacılık Sanayi Anonim Şirketi.
- Gölpınarlı, Abdülbaki (1977). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: İnkılap ve Aka Yay.
- Gürbüz, Bilal (2006). *Türk Atasözleri ve Deyimleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.

<http://www.tdk.gov.tr>

İsen, Mustafa (1999). *Latîfî Tezkiresi*. Ankara: Akçağ Yay.

Karahan, Abdülkadir (1980). Trabzonlu Figânî’de Atasözleri ve Deyimler, *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası. 43-53.

Kaya, Bayram Ali (2011). Atasözleri ve Deyimlerin Dîvân Şiirinde Kullanımı ile Dîvânların Bu Söz Varlıklarımız Bakımından Önemi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6, 11-54.

Korkmaz, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yay.

Mengi, Mine (1986), Necâtî’nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı. *Erdem Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 4, 47-56.

Sefercioğlu, Nejat (2001). *Nev’î Dîvânı’nın Tahlili*. Ankara: Akçağ Yay.

Tanyeri, M. Ali (2005). *Dîvânlar Üstüne –Eleştiriler-*. İstanbul: Turkuaz Yay.

Tanyeri, M. Ali (1999). *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*. II. Ankara: Akçağ Yay.

Tulum, Mertol ve M. Ali Tanyeri (1977). *Nev’î Dîvân (Tenkidli Basım)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.